

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus-ja sotsiaalinstituut

Grete Kaiv

**EESTI MAAÜLIKOOLI MAJANDUS- JA
SOTSIAALINSTITUUDI VILISTLASTE
ETTEVÕTLUSAKTIIVSUS 2016. AASTA
VILISTLASUURINGU ANDMETEL**

ENTREPRENEURSHIP ACTIVITIES OF ALUMNI OF THE
INSTITUTE OF ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES OF
ESTONIAN UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES

Magistritöö
Majandusarvestuse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: teadur Anne Põder, *Dr*

Tartu 2018

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Magistritöö lühikokkuvõte	
Autor: Grete Kaiv		Õppekava: Majandusarvestus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Eesti maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus 2016. aasta vilistlasuuringu andmetel			
Lehekülgi: 57	Jooniseid: 22	Tabeleid: 5	Lisasid: 0
Osakond: Majandus- ja sotsiaalinstituut Uurimisvaldkond: Tööjõu- ja ettevõtlussotsioloogia (S212) Juhendaja(d): Anne Põder, Dr Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2018			
<p>Ettevõtlust ja ettevõtlusega alustamist soositakse riiklikul tasandil ja seetõttu on oluline teada, mis mõjutab üliõpilasi ettevõtlusega tegelema. Sellest tulenevalt on töö uurimisprobleemiks küsimus: miks rohkem majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi ei tegele ettevõtlusega ja mis mõjutab vilistlasi ettevõtlusega tegelema asumisel? Magistritöö eesmärk on välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus ja selle seos ettevõtlusõpingutele antud hinnangutega. Töös kasutatakse 2016. aasta vilistlasuuringu ankeetküsitluse andmeid Eesti Maaülikooli osas, kus majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste tulemusi võrreldakse teiste instituutide omaga ja uuritakse seost hinnangute vahel ülikooliõpitud teadmiste ja oskuste tekkel ettevõtlustegevusega.</p> <p>Veidi üle kolmandiku, 34,3% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest tegeleb ettevõtlusega ja 7,7% neist on sellega varem tegutsenud, kuid on nüüdseks tegevuse lõpetanud. 60% ettevõtlusega tegelejatest on naised ning nende osakaal lõpetamise ajavahemiku järgi on märgatavalt tõusnud. Ettevõtlusega alustatakse tavaliselt peale õpingute lõppu, mingil määral ka enne lõpetamist, kuid väga vähesed alustavad ettevõtlusega lõpetamise ajal. Keskmine ettevõtlusega alustamise vanus on 33,7 aastat. Ligi pooltest majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste poolt alustatud ettevõtetest on asutatud perioodil 2011-2016, seega on ettevõtjate osakaal vilistlaste hulgas kasvanud. Nende hulgas on aga kõige rohkem perioodil 1996-2006 aasta lõpetajaid. Ettevõtte vormilt eelistatakse kõige rohkem osaühingut, vähesele määral FIE, MTÜ, AS või mõnda muud vormi. Peaaegu pooltel juhtudel töötab ettevõttes 2-9 töötajat, vähem on üle 10 töötajaga ettevõtteid. Enamasti tegutsetakse tertsiaarsektoris, vaid 14,3% tegutseb primaarsektoris ja 8,9% sekundaarsektoris.</p> <p>Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased hindavad oma ettevõtlusalaseid teadmisi kõrgemalt võrreldes teiste instituutide lõpetanutega. Ettevõtlusega tegelejad hindavad oma teadmisi kõrgemalt raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskuse, ettevõtte loomise ja käivitamise, ärikeskkonna, turu ja konkurentsi analüüsi osas võrreldes nendega kes ettevõtlusega ei tegele. Teised instituudid hindavad oma oskusi kehvemalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamisoskuses, enesekindluses, finants- ja ettevõtlusalastes teadmistes, saavutusvajaduses, algatusvõimes, juhtumise- ja planeerimisoskuses. Olulist seost ei leitud ettevõtlustegevuse ja oskuste vahel.</p>			
Märksõnad: ettevõtlusaktiivsus, ettevõtlusõpe, vilistlasuuring			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Grete Kaiv		Speciality: Accounting and Financial Management	
Title: Entrepreneurship Activities of Alumni of the Institute of Economics and Social Sciences of Estonian University of Life Sciences			
Pages: 57	Figures: 22	Tables: 5	Appendixes: 0
Department: Institute of Economics and Social Sciences Field of research: Sociology of labour, sociology of enterprise (S212) Supervisor(s): Anne Põder, <i>Dr</i> Place and date: Tartu 2018			
<p>Entrepreneurship and start-ups are encouraged at national level, and it is therefore important to know what affects students in becoming entrepreneurs. As a result, the research problem is: why the share of alumni of the Institute of Economics and Social Sciences engaged in entrepreneurship is not higher and what affects alumni in starting business? The aim of the Master's thesis is to find out the entrepreneurship activities of the graduates of the Estonian University of Life Sciences' Institute of Economics and Social Sciences and its relation with the assessments given to entrepreneurship studies. The 2016 alumni survey's questionnaire data from the Estonian University of Life Sciences is used. Results of alumni of the Institute of Economics and Social Sciences are compared with that of other institutes, and the relationship between the assessments on knowledge and skills acquired and alumni business activity is explored.</p> <p>A little over a third, 34.3% of the graduates of the economic and social sciences are engaged in entrepreneurship, and 7.7% of them have been entrepreneurs in the past, but have now ceased their activities. 60% of entrepreneurs are women, and their share in terms of graduation period has increased significantly. Entrepreneurship usually starts after the end of studies, to some extent also before graduation, but very few start at the time of their university graduation. The average age for starting a business is 33.7 years. Almost half of the start-ups of the alumni from the Institute of Economics and Social Sciences have been established in the period 2011-2016, thus the share of entrepreneurs among alumni has grown. Among them, however, is the highest number of graduates from the period 1996-2006. Most preferred legal form of company is private limited company, to a small extent also sole proprietorship, non-profit or private limited company. In almost half of the cases, there are 2 to 9 employees in the company, the share of companies with more than 10 employees is small. They operate mostly in the tertiary sector, only 14.3% acts in the primary sector and 8.9% in the secondary sector.</p> <p>Alumni of the Institute of Economics and Social Sciences appreciate their entrepreneurial knowledge more than the graduates of other institutes. Entrepreneurs value their knowledge of accounting and document management, taxes, corporate finance management, revenue planning and cost planning skills, enterprise creation and launching, business environment, market and competition analysis as opposed to those who are not engaged in business. The alumni of other institutes consider their skills to be less good in</p>			

the fields of ICT, self confidence, financial and entrepreneurial knowledge, achievement, initiative, case and planning skills. No significant link was found between business activity and assessments on skills.

Keywords: entrepreneurial activity, entrepreneurship education, alumni study

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. Ettevõtlusaktiivsuse ja ettevõtlusõppe määratlemine ja selle olulisus	10
1.1. Ettevõtluse, ettevõtte, ettevõtja defineerimine ja ettevõtlusaktiivsuse määratlus.....	10
1.2. Ettevõtlusõppe ülikoolis	16
2.Eesti maaülikooli majandus- ja sotsiaal-instituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus	21
2.1.Andmed ja metoodika.....	21
2.1.1. Vilistlaste ettevõtlusuuring 2016. aastal ja analüüsi metoodika.....	21
2.1.2. Uuringus osalenud Eesti Maaülikool vilistlased	22
2.2.Analüüsi tulemused	31
2.2.1. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus	31
2.2.2. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hinnangud ülikoolis õpitud teadmiste ja selle seos ettevõtlustegevusega	39
2.2.3. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hinnangud ülikoolis omandatud oskustele ja selle seos ettevõtlustegevusega	44
KOKKUVÕTE	49
KASUTATUD KIRJANDUS	53

SISSEJUHATUS

Sidudes ettevõtluse olemuse majanduse omaga ja vaadeldes seda laiemas plaanis, võib väita, et ettevõtlus on olemas olnud aastatuhandeid. Selle mõiste olemuse spetsiifilisemas käsitluses ei saa aga täna toimuvat ettevõtlustegevust samastada aastatuhandeid tagasi toimunuga. Tänapäeva kontekstis on ettevõtlus ja ettevõtte küll täpsemalt piiritletud, kuid siiski puudub ühtne kindel definitsioon, mis neid mõisteid määratleks, seda nii tulenevalt seadustest kui ka erinevate autorite käsitlustest. Ettevõtte või ettevõtja all mõistetakse üldiselt inimest, kes pakub mingit teenust või toodet ning kes on oma tegevuse ametlikult registreerinud vastavates ametites. Ettevõtlust on võimalik kirjeldada läbi mitmete kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tunnuste ja seeläbi saada aru ettevõtluse olemuse muutustest. Ettevõtlustegevuses toimuvate muutuste hindamiseks tuleb kaasata ettevõtlusaktiivsuse mõiste, kuna just ettevõtlusaktiivsust kasutatakse mitmete erinevate institutsioonide poolt hindamaks ettevõtlustegevust, nii mõiste kitsamas kui ka laiemas käsitluses.

Ettevõtlustegevuse olulisuse kasvuga on kasvanud ka ettevõtlusõppe tähtsus, kuna ettevõtlusõppe eesmärk on anda vajalikud teadmised ja oskused ettevõtlusega tegelemiseks. Ajaliselt on ettevõtlusõppe vorm ja käsitlus muutunud sarnaselt ettevõtlusega, olles muutunud täpsemaks, ajakohasemaks, laiahaardelisemaks ja kättesaadavamaks. Kuna ettevõtlusõppe on oluline ettevõtlustegevuse mõjutaja, on huvitavaks uurimisobjektiks ettevõtlusõppe ja ettevõtlusaktiivsuse vahelised põhjustagajärg seosed, kuna läbi nende seoste on võimalik leida olulisemad ettevõtlustegevust mõjutavad faktorid.

Magistritöö aktuaalsus seisneb ettevõtlusõppe ja ettevõtlusaktiivsuse käsitluses, mis on hetkel seoses erinevate ettevõtlusõpet ja ettevõtlust propageerivate programmidega väga päevakajaline. Ettevõtlusõppe edendamiseks on Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel Eestis algatatud ning Euroopa Sotsiaalfondi poolt kaasfinantseeritav ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu (2016), mille raames viidi läbi ka magistritöö analüütilises osas kasutatav vilistlasuuring. Ettevõtlustegevuse propageerimisel on

kindlasti märkimisväärsed erinevad õpilasfirmad, mida ettevõtlusõppe programmi raames gümnaasiumiõpilased loovad. Samuti on populaarsed erinevate ettevõtlusalaste ideede genereerimist soosivad võistlused nagu Ajujaht. 2000. aastal loodud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on samuti märgiks, et ettevõtlus on oluline ka riiklikul tasandil ja riik on valmis toetama ettevõtlusega tegelema asujaid läbi rahaliste toetuste, koolituste ja nõuandeteenuste.

Magistritöö uudsus seisneb selle mastaapsuses, sest kuigi mingil määral on ettevõtlusõppe ja ettevõtlustegevuse vahelisi seoseid Eesti Maaülikool majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste puhul uuritud erinevates küsitlustes, pole varem olnud selleks nii põhjalikke andmeid nagu seda on käesolevas töös kasutatavad vilistlasuuringu küsitluse tulemuse andmed. Samuti pole varem võrreldud majandus- ja sotsiaalinstituudi ettevõtlustegevust teiste instituutidega. Valimi suurusest tulenevalt on võimalik ka ajalooliselt relevantsete muutuste mõju arvestada ja ajaliselt valim grupeerida. Eesti, nagu ka teiste Nõukogude Sotsialistike Vabariikide ajaloosisest aspektist on kindlasti huvitav vaadata, kuidas hindavad oma ettevõtlusalaseid õpinguid ja nende käigust saadud oskusi ja teadmisi inimesed, kes on õppinud kahe oma sisult ja olemuselt väga erineva majandussüsteemi ajal. Käesoleva magistritöös kasutatakse empiirilises analüüsis Eesti Maaülikooli vilistlaste andmeid, kuhu kuuluvad eelmainitud olulistel ajajärgudel õppinud vilistlased. Ajaliselt on ühe grupina on uurimuse all inimesed, kes on õppinud perioodil, mil riigis valitses plaanimajandus ja teisena inimesed, kes on õppinud perioodil, mil riigis hakkas pärast pikka käsumajanduse aega valitsema turumajandus.

Magistritöö analüütilises osas on uurimise all 2016. aasta vilistlasuuring: „Vilistlaste ettevõtlusuuring Eesti Maaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor näitel“ (Pöder, et al. 2016), mis on koostatud eelmainitud ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu raames. Vilistlasuuringust selgub Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanute tegevus peale õpinguid, milliseid valikuid on need vilistlased teinud. Samuti saab ülevaate, kuidas hindavad vilistlased ülikoolis õpitut ja õpingute käigus saadud oskusi ning teadmisi ja seeläbi leitakse ettevõtlustegevuse ning hinnangute vahelisi seoseid. Läbi seoste leidmise on võimalik teha järeldusi, millised aspektid ülikooliõpingute käigus on olulised mõjutajad vilistlaste valikul ettevõtlusega tegelema hakata.

Käesolevas uurimustöös keskendutakse Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlustegevusele kus hinnatakse ja analüüsitakse nende ettevõtlusaktiivsust võrreldes teiste instituutidega ning soovitakse leida seoseid ettevõtlustegevuse ja ettevõtlusõpingute vahel.

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus ja selle seos ettevõtlusõpingutele antud hinnangutega. Töö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgnevad uurimisküsimused:

1. Mis on ettevõtlus, ettevõtlikkus ja millised karakteristikud iseloomustavad ettevõtjat?
2. Mis on ettevõtlusaktiivsus ja kuidas seda erinevates käsitlustes hinnatakse ja mõõdetakse?
3. Mida mõistetakse ettevõtlusõppe all ja kuidas on ettevõtlusõpe aja jooksul muutunud?
4. Milliseid tulemusi on andnud varasemad ettevõtlusaktiivsuse ja ettevõtlusõppe seost käsitlevad uuringud?
5. Missugused sotsiaalsed tunnused iseloomustavad Eesti Maaülikooli vilistlasi?
6. Kui paljud Eesti Maaülikooli vilistlased on tegelenud või tegutsevad ettevõtlusega?
7. Missugused karakteristikud iseloomustavad Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtlust majandus- ja sotsiaalinstituudi võrdluses teiste instituutidega?
8. Missugused ettevõtlusõpingute käigus omandatavad oskused ja teadmised mõjutavad ettevõtlusega tegelema asumist majandus- ja sotsiaalinstituudi võrdluses teiste instituutidega?

Käesolevas töös analüüsitavad vilistlasuuringu andmed koguti internetipõhise ankeetküsitlusega 2016. aastal. Magistritöö autor andmete kogumises ei osalenud vaid käesoleva töö metoodika puhul on tegemist sekundaarandmete kvantitatiivse analüüsiga. Töös kasutatakse andmete analüüsis sagedus- ja protsentjaotusi, keskmiste võrdlusi, dispersioonanalüüsi, hii-ruut testi ja muid kvantitatiivseid meetodeid.

Magistritöö koosneb kahest üldpeatükist, kus esimeses keskendutakse töö teoreetilisele poolele ja teises peatükis empiirilisele analüüsile. Esimeses peatükis on kaks alapeatükki, kus kummaski peatükis, tuginedes varasematele uuringutele, mõtestatakse lahti magistritöö teise osa analüüsi aluseks olevad teoreetilised kontseptsioonid. Kirjandusallikatele tuginedes ja neid analüüsides, leitakse kõige sobilikumad võimalused empiirilise analüüsi teostamiseks, mille tulemusena saadakse vastused magistritöö uurimisküsimustele ja seeläbi saavutatakse töö eesmärk. Täpsemalt saadakse esimeses üldpeatükis vastused

neljale esimesele uurimisküsimusele. Esimeses alapeatükis selgitatakse, mis on ettevõtlus ja ettevõtlikkus ning kes on ettevõtja. Kuna nendele mõistetele tugineb kogu ülejäänud magistritöö teoreetiline osa, on oluline nende mõistete käsitlemist selgitada ja anda erinevate autorite uuringute alusel kindlamad määratlused. Esimese alapeatüki teises pooles defineeritakse ettevõtlusaktiivsuse mõiste ning selgitatakse, kuidas seda erinevate autorite ja instituutide käsitluses hinnatakse ja mõõdetakse. Samuti leitakse parim viis käesolevas uurimustöös analüüsitava küsitluse andmete töötlemiseks, et saada teada majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus. Teises alapeatükis defineeritakse ettevõtlusõppe mõiste ja selgitatakse välja varasemate uuringute näitel, kuidas ettevõtlusõpe mõjutab ettevõtlustegevust.

Magistritöö teises peatükis on kokku 5 alapeatükki, kus esimesed kaks alapeatükki selgitavad empiirilises uuringus kasutatavaid andmeid ja metoodikat ning kolm järgnevat alapeatükki selgitavad analüüsi tulemusi. Täpsemalt kirjeldatakse esimeses peatükis 2016. aasta vilistlasuuringut, mille küsitluse andmeid magistritöö analüüsis kasutatakse ning selgitatakse, milliseid meetodeid andmeanalüüsiks kasutatakse. Teises alapeatükis kirjeldatakse valimit läbi sotsiaalsete tunnuste, mille puhul on leitud statistiliselt oluline erinevus majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide võrdluses. Kolm viimast peatükki selgitavad tehtud analüüsi ja analüüsi tulemusi tuginedes esimeses üldpeatükis kirjeldatud teooriatele. Esmalt analüüsitakse vilistlaste ettevõtlustegevust, selgitatakse välja, kui paljud vilistlased tegelevad ettevõtlusega ja leitakse vilistlaste ettevõtlust kirjeldavad andmed. Teiseks selgitatakse välja, kuidas vilistlased hindavad ülikoolis õpetatud ettevõtlusega seotud aineid ning kas nende hinnangute vahel on seos ettevõtlustegevusega. Kolmandaks selgitatakse välja, kuidas vilistlased hindavad ülikooliõpingute mõju oma oskuste teadmiste tekkele ja kas nende hinnangute ja ettevõtlustegevuse vahel on seos.

1. ETTEVÕTLUSAKTIIVSUSE JA ETTEVÕTLUSÕPPE MÄÄRATLEMINE JA SELLE OLULISUS

1.1. Ettevõtluse, ettevõtte, ettevõtja defineerimine ja ettevõtlusaktiivsuse määratlus

Ettevõtlusega seotud mõistete defineerimisel on kõigepealt vaja määratleda, mis on ettevõtlus ja kes on ettevõtja, kuidas neid mõisteid käsitletakse tulenevalt teema kontekstist ja magistritöö puhul ettevõtlusaktiivsuse hindamisel ning ettevõtlusõppe kui ettevõtlusega alustamise ühe mõjutaja käsitlemisel. Sellest tulenevalt keskendutakse magistritöö käesolevas peatükis edaspidises töös kasutatava ettevõtluse ja ettevõtja määratluse selgitamisele, ettevõtlusaktiivsus hindamise võimalustele, luues magistritöö teoreetilise alustala, millele tuginedes konstrueeritakse töö empiirilise analüüsi aluseks olev raamistik. Esiteks antakse ülevaade ettevõtluse erinevatest käsitlustest tulenevalt erinevatest autoritest, samuti ajalisest perioodist. Neid võrreldes leitakse kõige sobilikum ettevõtluse definitsioon magistritöö empiirilise osa toetamiseks, arvestades analüüsis kasutatavate andmete eripäraga. Samuti leitakse, mida mõistetakse ettevõtlusaktiivsuse all erinevate autorite käsitluses ja milliseid võimalusi on ettevõtlusaktiivsuse mõõtmiseks. Leitakse kõige sobilikumad võimalused ettevõtlusaktiivsuse käsitlemiseks käesolevas töös, et läbi vilistlasuuringu küsitluse tulemuste anda kõige parem ülevaade majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsusest.

Ettevõtlus oma olemuselt on semantika seisukohalt tegevus. Tegevuse põhjalikumaks kirjeldamiseks on vaja määratleda subjekt, kui tegevuse kandja ja objekt, kui asi, millele tegevus on suunatud. Ettevõtluse mõistekäsitlusest tulenevalt oleks subjektiks ettevõtja, kui inimene, kes ettevõtlusega tegeleb ja objektiks ettevõtte, kui ettevõtja tegevuse tulemus. Sellest tulenevalt näeme, kuidas ettevõtluse määratlemiseks on vaja selgitada ettevõtja ja ettevõtte olemust, kuna millegi suurema nähtuse mõistmiseks tuleb asja olemust vaadata seda moodustavatest osadest. Probleemiks on aga see, et nende kahe mõiste definitsioonid erinevad tulenevalt autoritepoolsetest käsitlustest ja seetõttu vajavad need põhjalikumalt analüüsi, mida järgnevalt käesoleva peatüki raames tehakse.

Esimest korda on ettevõtja mõistet teaduskirjanduses mainitud 18. sajandi alguses R. Cantilloni poolt, kuigi ettevõtja kui sõna pärineb juba 13. sajandi prantsuse keelest (Zeiger 2013). Ilmselt tänu tööstusrevolutsioonile 17. ja 18 sajandil, mil tootmismahud suurenesid, tööstus arenes, tekkisid uued ettevõtlusega tegelemise võimalused, hakati rohkem tähelepanu pöörama ettevõtlusega seotud küsimustele akadeemilisel tasemel. Kuna ettevõtlusvõimalused on pidevalt muutumas, on uued uuringud vajalikud, et ettevõtjad suudaksid muutuv keskkonna oma ettevõtlustegevust edukalt jätkata. Seetõttu on ka ettevõtluse olemusega seotud uuringuid järjest rohkem juurde tekkinud ja kuigi ettevõtja kui ettevõtlusega tegeleva isiku üldine mõiste näiteks 20. sajandi algusest Schumpeteri käsitles on ikka veel kasutusel, on uued uuringud need, mis aitavad meil mõista ettevõtluses ja majanduses toimuvaid muutusi ning nende muudatustega kaasa minna. Seetõttu antakse järgnev käsitlus ettevõtlusest läbi erinevate uuemate akadeemiliste uuringute alusel.

Ühe määratluse kohaselt on ettevõtja vahendaja, kes juhib ettevõtet ning hindab ettevõtlustegevuse riske (Sobel 2008). Teisalt on ettevõtja indiviid, kes tulenevalt oma eluviisist, edukusest või eesmärgist, teeb otsuse ettevõtlusega alustada ja mis veel olulisem, tunneb ära võimaluse ettevõtlusega tegelemiseks (Edukas väikeettevõtlus ääremaal 2006). Igal juhul on aga ettevõtja see, kes saab oluliselt mõjutada ettevõtte olemust, kuna ettevõtlus on võimalus, läbi mille ettevõtja ennast teostab (Estrada de la Cruz, Verdu Jover ja Gomez Gras 2018). Seega on ikkagi ettevõtja see, kes kõige rohkem ettevõtlust mõjutab ning alles siis kui mõistame, kes on ettevõtja, saame täpsema ülevaate ettevõtlusest.

Kuna ettevõtja on oluline ettevõtte tegevuse mõjutaja läbi oma sotsiaalse identiteedi (Estrada de la Cruz, Verdu Jover ja Gomez Gras 2018), siis on oluline ka mõista, millised karakteristikud iseloomustavad ettevõtjat. Ühe käsitluse kohaselt iseloomustab ettevõtjat enesekindlus, püüe iseseisvusele ja riskivalmidus (Venesaar, Liiv ja Liiv 2006). Julguse olulisust ettevõtlusega alustamiseks ja selle omandamist ettevõtlusõpingute käigus on rõhutanud ka Bilic, Prka ja Vidovic (2011). Ahmad ja Hoffman (2007, 7) on oma töös välja toonud erinevate autorite käsitles ettevõtja ja ettevõtluse senini kehtivad definitsioon, kus läbivaks ettevõtlust iseloomustavateks omadusteks on enesekindlus, risk, võimaluste märkamise oskus, tegutsemise ebakindlused. Sarnase võrdleva tabeli on loonud ka Siimon ja Kaseorg (2008), kes on välja toonud ettevõtjat kirjeldavad omadused ja võimed erinevate autorite käsitles, kus on samuti ettevõtjat kirjeldatud, kui energilist,

sihikindlat enesekindlat, ettenägelikku ja loovat indiviidi kes kellel on suur riskijulgus ja hea kujutlusvõime (tabel 1).

Tabel 1. Ettevõtjat iseloomustavad omadused ja võimed erinevate autorite käsitles (Siimon ja Kaseorg 2008, 222)

Autor(id) (aasta)	Omadused	Võimed
Kirzner		võime näha nõudluse ja pakkumise tasakaalustamatust
Hisrich, Peters Busenitz, Barney	enesekindel, püüd iseseisvusele	üldistamisvõime
Pickle, Abrahamson Pramann Salu	teotahteline, loova ja analüütilise mõtlemisega, innovaatiline	vaimsed võimed, suhtlemis-, empaatia- ja kommunikatsioonivõime, otsustusvõime ning kontseptuaalne võime
Bird	intuiitiivne, kaval, leidlik, nutikas, osav, mitte tundeline, olupoliitikale ja loovusele tuginev	
Casson	enesetunnetuslik, ettenägelik	kujutlusvõime, analüüsivõime, organiseerimisvõime
Timmons	pühendumus, sihikindlus	
Richards	kõrge riskivalmidus, optimistlik meelestatus õnnestumise osas	suur ettekujutus-, paindlikkus-, loovus- ja innovatsioonivõime
Laas	kokkuhoidlik, riskivalmis	
EKI	riskivalmis, enesekindel, loov, palju energiat	organiseerimisvõime
Miettinen, Teder	energiline, loov, järjekindel, jõuline	ettekujutus- ja algatusvõime, võime luua enda ümber innustunud ja innustavat õhkkonda

Hindamaks ettevõtja valmidust ja suutlikkus ettevõtlusega tegelemiseks on koostatud erinevaid teste, mille alusel hinnatakse inimese oskusi ja isikuomadusi, mida seostatakse ettevõtjaga (Venesaar, Liiv ja Liiv 2006). Kuigi ettevõtjatele omastatakse erinevaid isikuomadusi, kirjeldavad need pigem ideaali, kui reaalsel olukorda ja tegelikke ettevõtjaid (Szerb 2003, 84). Seetõttu ei saa seada piiranguid ettevõtja mõistmisel. Ettevõtjaks võib saada kes iganes ja ettevõtjal võivad olla väga erinevaid omadusi lisaks eelpool kirjeldatutele.

Kuna ettevõtja on äriaga tegelev isik ja äritegevus on riiklikul tasandil kontrollitav, on ettevõtjat vajalik mõista ka seadusest tulenevalt. Äriseadustik (1995) defineerib ettevõtjat järgmiselt: „Ettevõtja on füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid

ning kaupade müük või teenuste osutamine on talle püsivaks tegevuseks, ning seaduses sätestatud äriühing“. Seega seadusest tulenevalt on oluline just ettevõtja tegevus ehk ettevõtte, kus ettevõtja tegutseb. Kuna seadusest tulenevad kriteeriumid on kõige konkreetsemad, mõistetakse käesolevas magistritöös ettevõtja all, just äriseadustiku tulenevat definitsiooni.

Ettevõtlus on aga see, millega ettevõtja tegeleb eesmärgiga saada tulu (Edukas väikeettevõtlus ääremaal 2006, 69). Sellega tegelema asumiseks on aga vaja ära tunda esialgne võimalus, mis viib lõpuks tulu saamiseni (Baron ja Shane 2007, 13-14). Kuna esialgse võimaluse äratundmisele peab järgnema ka tegevus ehk ettevõtlusega alustamine, nõuab see riski. Riskide võtmiseks on aga vaja julgust ja enesekindlust. Sarnasel arvamusel on ka Kwong ja Thompson (2016) kes on oma uuringus leidnud, et kohest ettevõtlusega alustamist peale ettevõtlusõpinguid ei soodusta mitte vilistlaste paremad teadmised ja oskused, vaid pigem nende omadused nagu julgus ja enesekindlus.

Gartner (1990) palus oma uuringus hinnata erinevatel ekspertidel ettevõtluse kohta käivaid väited. Tema analüüsi tulemus rõhutas 8-le läbivale teemale ettevõtluse defineerimisel.

- Ettevõtlus on seotud ettevõtja kui indiviidiga, kes on teatud omadused
- Ettevõtlus on seotud innovatsiooniga üldises mõttes
- Ettevõtlus tähendab organisatsiooni loomist
- Ettevõtlus tähendab väärtuse loomist
- Ettevõtlus piirdub erasektoriga, ettevõtlus võib olla seotud ka avaliku sektoriga
- Ettevõtlus on seotud kiiresti kasvavate organisatsioonidega
- Ettevõtlus viitab millelegi unikaalsele
- Ettevõtlus on seotud juht-omanikega

Davidsson (2004, 13) toob välja, et ettevõtlus on ühiskondlik fenomen ja nii uute kui eksisteerivate organisatsioonide ettevõtmistel võib olla nii positiivne kui negatiivne tagajärg ühiskonna jaoks. Uute ettevõtete või organisatsioonide ettevõtlustegevuste mõju ühiskonnale on kasulik kui nad toovad kaasa muutused turul. Ebaõnnestunud ettevõtete või ettevõtmiste puhul on tegemist tegevustega, mis polnud finantsiliselt elujõulised ning samas pole need inspiratsiooniks ka teistele. Kuigi ettevõtte tasandil nad ebaõnnestuvad, siis nende tegevus sunnib konkurente oma käitumist muutma ja seega nad mõjutavad turgude kujunemist. Ettevõtmiste hulka, mis on kasulikud ettevõtjatele, aga mil on

negatiivne mõju ühiskonnale, kuuluvad lisaks muule ka illegaalsed tegevus, narkoäri jms. (tabel 2)

Tabel 2. Uute majanduslike ettevõtmiste tulemus (Davidsson 2004)

Ettevõtte tasandi tulem	Ühiskondlik tulem		
	+		-
	+	I Edukad ettevõtmised uued	II Olemasolevaid ressursse ümber jagavad ettevõtmised
	-	IV Katalüsaatorid	III Ebaõnnestunud ettevõtmised

Ettevõtlus on oluline riigi majanduse mõjuta ja tööhõive positiivne muutja (Meyer ja Meyer 2017). Lisaks loovad ettevõtjad tarbijatele uusi valikud, pakkudes potentsiaalselt neile rohkem väärtust raha eest. Samuti sunnivad ettevõtjad juba turul tegutsejaid parandama oma tooteid ja teenuseid ning suurendama efektiivsust. Lisaks motiveerivad ettevõtjate edulood uusi osapooli turule sisenema ja nõnda suurendab see konkurentsi ja konkurentsis püsimiseks on vaja suurendada efektiivsust. (Davidsson 2004, 6-7)

Bruyat ja Julien (2001: 174) kirjeldavad ettevõtja ja keskkonna vahelist dialoogilist suhet jaotades ettevõtlusega seotud muutused nelja kategooriasse sõltuvalt sellest, kas ettevõtlusega kaasnevad muutused on ettevõtja isiku jaoks suured või väikesed ja kas ühiskonna jaoks on kaasnevad muutused suured või väikesed. Ettevõtliku reproduktsiooni all mõeldakse seda, kui ettevõtlusega luuakse vähe uut väärtust, innovatsiooni tavaliselt pole ja ka indiviidi tavalises elus on muutused väikesed. Ettevõtliku imitatsiooni puhul loob uus ettevõtmine vähe uut väärtust, kuid muutused on suured ettevõtja jaoks tema teadmistes, sotsiaalsetes võrgustikes ja mujal. Sellega on aga seotud palju ebakindlust ning õppimisprotsess ja muutused on pikaaegsed. Ettevõtlikku väärtusloomet võib kirjeldada läbi töötaja, kes oma valdkonnas, omades pikaaegset kogemust, võrgustikke ja muud sellist, ja oma tööd tehes, loob uue väärtuse. Kui tema jaoks pole muutus suur, siis suur võib olla ühiskondlik kasu. Ettevõtlike organisatsioonide näited (nt. Apple) on vähe. Kui nad on edukad, toovad nad kaasa radikaalseid muutuseid ühiskonna jaoks. (Bruyat ja Julien 2001, 174-175) (Joonis 1)

Muutused indiviidi jaoks	Suured	Ettevõtlik imitatsioon	Ettevõtlik organisatsioon
		Indiviid → Uue ettevõtte loomine	
	Väiksed	Ettevõtlik reproduktsioon	Ettevõtlik väärtusloome
		Väiksed	Suured
		Uue ettevõtte loomine	
		Muutused keskkonna jaoks	

Joonis 1. Ettevõtlusega seotud muutused indiviidi ja keskkonna jaoks (Bruyat ja Julien 2001, 174)

Kuna ettevõtlus oluline riiklikul tasandil ja seda kontrollitakse ja suunatakse läbi seaduste, on ka ettevõtluse mõistmisel oluline seadustest tulenevad definitsioonid. Eesti Vabariigi seadusandluses on ettevõtlus defineeritud ka nii käibemaksuseaduse kui ka tulumaksuseaduses. Viimane defineerib seda kui „isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus (sealhulgas ka notari ja kohtutäituri ning vabakutselise loovisiku loometegevus), mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguline või teaduslik tegevus“ (Tulumaksuseadus 1999). Erinevalt tulumaksuseadusest ei ole käibemaksuseaduse järgi (2003) ettevõtlustegevuse peamine eesmärk tulu ehk see ei ole orienteeritud võimalikult suure kasumi saamisele. Selle all mõistetakse hoopiski isiku iseseisvat majandustegevust, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust. Kuna ettevõtjana käsitletakse seadusest tulenevat mõistet, siis ka ettevõtlust ja ettevõtet käsitletakse töö analüütilises osas tulenevalt seadusest.

Mõistes mis on ettevõtlus, on meil lihtsam aru saada ettevõtlusaktiivsuse olemusest. Ettevõtlusaktiivsus on ettevõtlusega tegelemine ja selle iseloomustamiseks võib kasutada mitmeid ettevõtlust iseloomustavaid näitajaid. Ettevõtlusaktiivsust võib aga ka samastada ettevõtlusega (Kiisk 2015).

Siimon ja Kaseorg (2008, 224-226) on välja toonud konkreetseid arvnäitajad, mille alusel on võimalik ettevõtlusaktiivsust hinnata - ettevõtlusaktiivsuse indeks, ettevõtjakarjääri soosimise osakaal, ettevõtete arv 1 000 inimese kohta ning majanduslikult aktiivsete ettevõtete osatähtsus. Ettevõtlusaktiivsuse indeks on rahvusvaheliselt kasutatav

ettevõtlusaktiivsust hindav suhtarv mis võimaldab võrrelda erinevate riikide ettevõtluse arengu taset. Ettevõtjakarjääri soosimise osakaaluga hinnatakse aga soovi tegeleda ettevõtlusega. Ettevõtete arv 1000 elaniku kohta on sobilik näitamaks regionaalseid erinevusi. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete osatähtsus sobib samuti regionaalsete erinevuste näitamiseks ettevõtlusaktiivsuses.

Ettevõtlusaktiivsust eristatakse tavalisest äritegevuse aktiivsusest. Ettevõtlusaktiivsuse kui näitaja mõõtmiseks on vaja leida seda iseloomustavad tegurid ja luua vastav raamistik, mille alusel uuring. Ülemaailmne ettevõtlusuuring GEM (*Global Entrepreneurship Monitoring*) selleks loonud oma raamistiku, millesse kuulub neli osa:

1. „Sotsiaalne, kultuuriline, poliitiline ja majanduslik kontekst, milles ettevõtliku hoiakuga mehed ja naised tegutsevad“
2. „Individaaltasandi muutujad – lisaks demograafilistele näitajatele peegeldavad inimeste hinnanguid sellele, kui head ettevõtlusvõimalused nende piirkonnas esinevad; võimekust käituda ettevõtluskult, nii ettevõtlusalaseid kavatsusi kui ka ebaõnnestumise kartust.“ *f*
3. „Sotsiaalsed väärtused – millisena ühiskond tervikuna näeb ettevõtjaid ja ettevõtlusalast tegevust; hindab ettevõtlust kui soodsat karjäärivalikut ning kuidas avalik meedia toetab ettevõtluskultuuri arengut.“ *f*
4. „Ettevõtluse indikaatorid – erinevas vormis ja arengufaasis ettevõtlustegevus kui ka motivatsioon ettevõtlusega tegeleda“

(Globaalne ettevõtlus... 2015)

Käesolevas töös kasutatakse ettevõtlusaktiivsuse iseloomustamiseks vilistlaste ettevõtlustegevust kirjeldavaid tegevusi, mida uuringus küsitleti.

1.2. Ettevõtlusõpe ülikoolis

Majanduse arenedes, ettevõtluse kasvades, on meil vaja inimesi, kes omavad vajalikke teadmisi ja oskusi ettevõtluse arendamiseks ja sellega tegelemiseks. Seetõttu on ettevõtlusõpe on muutumas üha vajalikumaks. Läbi ettevõtlusõppe soovitakse õppijatele

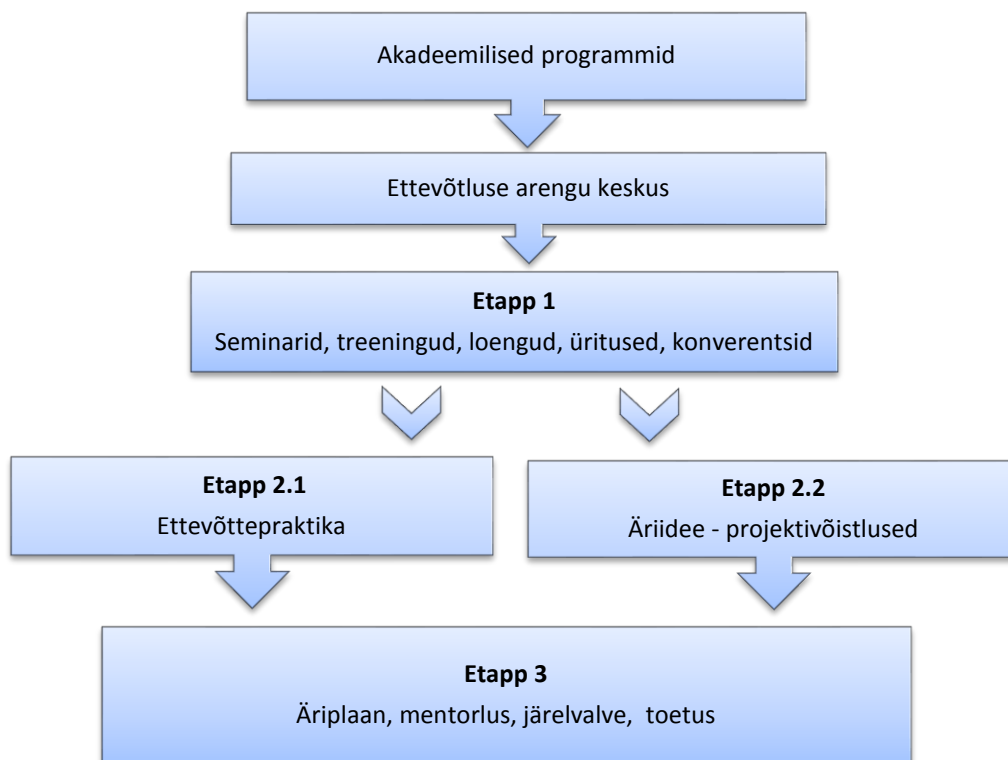

anda ülevaade ettevõtlusprotsessist, anda neile oskused ettevõtlusega tegelemiseks ja arendada isikuomadusi, mis on vajalikud ettevõtjatele. Käesolevas peatükis selgitatakse ettevõtlusõppe olemust ja läbi erinevate uuringute selgitatakse ettevõtlusõppe ja ettevõtlustegevuse vahelised seosed.

Ettevõtlusõppe oma eesmärgilt on lihtsasti mõistetav: see on ettevõtluslaste pädevuste omandamise võimalus õpilastele, ja õppevaldkond, kus soovitakse jagada ettevõtlusalaseid teadmisi ja oskusi. Ühe täpsema definitsiooni järgi: „Ettevõtluspedagoogika käsitleb kõiki ettevõtluskompetentsi suurendamisele suunatud süsteemseid tegevusi ühiskonnas“ (Torokoff-Engelbrecht ja Titov 2013).

Din, Anuar ja Usman (2016) on leidnud, et ettevõtlusõppe programm ülesehitusest tulenevalt võib olla suur mõju ettevõtlusalaste oskuste või teadmiste, nagu ettevõtlusplaani, riskitunnetuse ja enese efektiivsuse arendamisel. Kuna ettevõtlusõppe ja ettevõtlustegevuse vahel on seos, soovitatakse ettevõtlusega alustada juba algkoolis, kuna selliselt tutvustatakse ettevõtlust inimestele juba väga varases eas. Tavaliselt aga ettevõtlusõppega nii varakult ei alustata. Esimesed ettevõtlusalased õpingud toimuvad tavaliselt keskkooliastmel ja spetsiifilisemad ülikoolis.

Čapiene ja Ragauskaite (2017, 285) järgi on ettevõtlusõppel kui akadeemilises protsessil ülikooli tasandil kolm etappi. Esimese etapi moodustavad traditsioonilisemad õppemeetodid nagu seminarid, treeningud, loengud, üritused ja konverentsid. Isikuomaduste arendamiseks ja stimuleerimiseks on olemas praktilise tegevusega etapid. Teine etapp, mis on suunatud ideede praktiseerimisele ja mis aitab jõuda kolmanda etapini, kus omakorda jõutakse äriideeni. (Joonis 2)

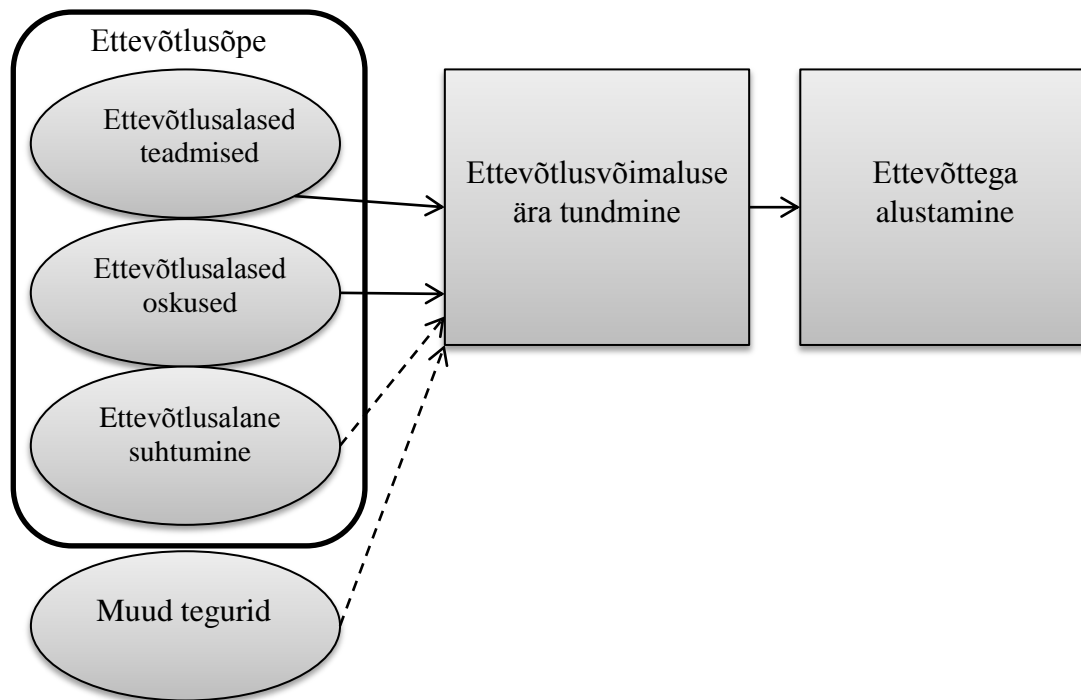
Joonis 2. Ettevõtlusõpe ülikoolitasandil (Čapiene ja Ragauskaitė 2017, 285-286)

Lisaks saadavatele oskustele ja teadmistele peetakse oluliseks õpingute käigus kasvavat enesekindlust, oskust näha oma ideede teostatavuse võimalusi, probleemide lahendamise oskusi ja võimalust tunda, mida tähendab olla ettevõtja (Kirkwood, Dwyer and Gray 2014). Ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste arendamiseks on vaja kindlaks teha, milliseid ettevõtlusalaseid teadmisi õpilased vajavad ja siis vastavalt nendele vajadustele pakkuda sobivaid ettevõtlusalaseid õppeaineid (Venesaar, Liiv ja Liiv 2006). Ettevõtlusõpe ei ole aga oluline ainult selleks, et selle tulemusena tekiks uusi ettevõtteid ja ettevõtjaid, vaid ka selleks, et anda paremaid ettevõtlusalaseid teadmisi inimestele, kellel neid oleks vaja oma ametikohustustest tulenevalt (Kirkwood, Dwyer and Gray 2014).

Ettevõtlusõpe peaks toetama lisaks teadmiste ja oskuste arendamisele, ka indiviidi julgust ettevõtlusega alustamisel, kuna paljud ettevõtlusõppe lõpetajad just julguse ja enesekindluse puudumise tõttu soovivad enne ettevõtlusega alustamist töötada teiste heaks. (Kwong ja Thompson 2016) Vilistlased aga, kellel on kindel töö era-või avalikus sektoris, alustavad ettevõtlusega vähem tõenäoliselt, kui need, kellel on varasem ettevõtluskogemus (Guerrero, et al. 2017).

Ettevõtjad, kes ei hinda enda ettevõtlusalaseid teadmisi piisavateks, tunnevad suuremat hirmu ettevõtluses läbi kukkuda. See hirm on omakorda ka takistuseks nägemaks piirkonnas häid ettevõtlusvõimalusi ja sellest tulenevalt takistada ettevõtjal laienemast ja uutel suundade liikumist. (Globaalse ettevõtlusmonitooringu... 2014, 19) Ettevõtlusõpe peab aitama oma õpilastes luua vastavad hoiakud, motiivid, kavatsused ja meelekindluse, mis aitaks ebaõnnestumise korral uuesti alustada. (Welsh, Tullar ja Nemati 2016)

Baručić ja Umihanić'i (2016) arvates on ettevõtlusalaste võimaluste ära tundmiseks oluline mõjutaja ettevõtlusõpe, kuna ettevõtlusõppe käigus antakse inimestele vajalikud ettevõtlusalased oskused, teadmised ja suhtumine. Kõik see eelnev aitab jõuda ettevõtlusega tegelemiseni. (Joonis 3)

Joonis 3. Ettevõtlusõpe kui ettevõtlustegevuse mõjutaja (Baručić ja Umihanić 2016)

Ettevõtlus on muutumas, ettevõtlusalased teadmised on muutumas ja selletõttu peab muutuma ka ettevõtlusõpe. Kuratko (2005) on rõhunud, et muutustega peavad kaasa minema ka pedagoogid, kes peavad oskama kasutada uuemat tehnoloogiat ja peavad kohanduma muutuva õppekavaga.

Leitud on, et kuigi võidakse kasutada sarnaseid strateegiad ettevõtlust propageerivate strateegiate juures, ei anna need sarnaseid tulemusi, kuna seda võivad mõjutada piirkondlikud faktorid ja inimeste individuaalsed karakteristikud. (Crecente-Romero, Gimenez-Baldazo ja Rivera-Galicia 2018) Ettevõtlusõpe saavutab positiivsemat mõju ettevõtlustegevusele piirkondades, kus on keskendutud efektiivsusele. (Küttim, et al. 2014)

Leitud on, et kõige suurem ettevõtlustegevuse mõjutaja on indiviidi enda isiklik suhtumine, kuid on vaja ettevõtlusõpet, et veenda indiviidi ettevõtlusega tegelema. (Ambad ja Damit 2016) Ettevõtlusõpe on oluline ettevõtlusaktiivsuse mõjutaja, kuid lisaks ettevõtlusõppele võivad ettevõtlustegevust mõjutada ka ettevõtlusõppes osalejad ise ja ettevõtlusega tegelejad, kui eeskujud (Potishuk ja Kratzer 2017). Ettevõtlusõppel on küll oluline osa ettevõtlusaktiivsuse mõjutajana, kuid paljude juhtudel ei suudeta pakkuda ettevõtlusõpet, tulenevalt finantside puudusest. (Başçı ja Alkan 2015) Sellepärast on oluline, et ettevõtlusõppele pöörataks tähelepanu riiklikul tasandil ja seda toetaks läbi haridusprogrammide.

2. EESTI MAAÜLIKOOI MAJANDUS- JA SOTSIAAL- INSTITUUDI VILISTLASTE ETTEVÕTLUSAKTIIVSUS

2.1. Andmed ja metoodika

2.1.1. Vilistlaste ettevõtlusuuring 2016. aastal ja analüüsi metoodika

Käesoleva uurimistöös kasutatakse 2016. aastal läbi viidud uuringu, „Vilistlaste ettevõtlusuuring Eesti Maaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor näitel“ küsitluse tulemusi Eesti Maaülikooli lõpetanute osas. Uuring viidi läbi ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu ehk „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“ raames. Selle eesmärk oli saadud andmeid kasutada sama programmi raames 2016. ja 2017. aastal väljatöötamisel olevate ettevõtlusõppe moodulite arendamiseks. Küsitluses osales 1682 vilistlast, kellest kõige suurema osa moodustasid just Eesti Maaülikooli vilistlased. Kõigist vastanutest oli Eesti Maaülikooli vilistlasi 1457, ületades Eesti Kunstiakadeemia ja Ettevõtluskõrgkool Mainori vastanute arvu kümnekordselt. See võimaldab läbi suurema valimi saada paremat ülevaadet ja teha täpsemat analüüsi uurides ettevõtlustegevuse põhjuslikku seost ettevõtlusõppega.

Kui vilistlasuuringus võrreldi kolme ülikooli, Eesti Maaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor vilistlaste ettevõtlustegevust ja kõrgkoolis omandatud pädevustele antud hinnanguid, siis käesolevas magistritöös on fookuses majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlustegevus ja seda mõjutanud tegurid. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste küsitluse tulemusi võrreldakse teiste Eesti Maaülikooli instituutide vilistlaste tulemustega. Läbi selle soovitakse anda täpsem ülevaade Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtlikuks kujunemisest ja seda protsessi mõjutavatest teguritest kõrgkooliõpingute käigus. Samuti võib see aidata kaasa ettevõtlusõppe programmi arendamisele, näidates reaalseid probleemkohti, mis mõjutavad kõrgkooliõpilaste ettevõtlikuks kujunemist kõige rohkem.

Vilistlasuuringu puhul oli tegemist kvantitatiivse küsitlusuuringuga, millega koguti infot vilistlaste ettevõtlustegevuse kohta ja saadi vilistlastepoolne hinnang ülikoolis omandatud

ettevõtlusalaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kohta. Käesoleva töö autor ettevõtlusõppe uuringu andmete kogumisel ei osalenud ning uurimistöös on tegemist andmete edasitöötlemisega.

Küsitluse tulemustest ülevaate andmiseks kasutatakse kvantitatiivset analüüsi (protsentjaotus, keskmised). Kuna ühiskonnas leidub omavahelises seoses olevaid nähtusi, siis on vaja teostada analüüsi, mis seda kinnitaks või ümber lükkaks ja selgitaks välja seose tugevuse, püsivuse, usaldusväärsuse. Uurimuse läbiviimist alustatakse andmete selekteerimisest kogu küsitluse vastuste andmebaasist. Kasutatakse ainult Eesti Maaülikooli vilistlaste vastuseid. Esimesena kirjeldatakse vilistaste ettevõtlustegevust kasutades protsentjaotusi ja keskmisi. Vilistlaste hinnangute ja ettevõtlustegevuse vahel leitakse seoseid kasutades dispersioonanalüüsi ANOVA, hii-ruut testi ja risttabeleid. Seosekordajaid nagu hii-ruut statistika kasutatakse kahe tunnuste vahelise seose analüüsimiseks (Rootalu 2014). Dispersioonanalüüsi ehk ANOVA-ga võrreldakse gruppide kaupa keskmised hinnanguid. Tulemusi analüüsitakse ja tehakse järeldusi.

2.1.2. Uuringus osalenud Eesti Maaülikool vilistlased

Vilistlasuuring viidi läbi 2016. aasta sügisel internetiküsitlusena ja selles osales kokku 1457 Eesti Maaülikooli vilistlast, neist 345 olid majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanud. Käesolevas peatükis kirjeldatakse seda valimit läbi sotsiaalsete tunnuste, mille puhul on erinevused majandus- ja sotsiaalinstituudi ja teiste instituutide vahel statistiliselt olulised kirjeldades Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtlustegevust ja neid mõjutavaid tegureid. Kasutatavad sotsiaalsed tunnused mida järgnevalt põhjalikumalt analüüsitakse on vastanute haridustase, vanuseline ja sooline jagunemine, õpingute lõpetamise aasta, lõpetanute tegevusvaldkond ja sissetulek.

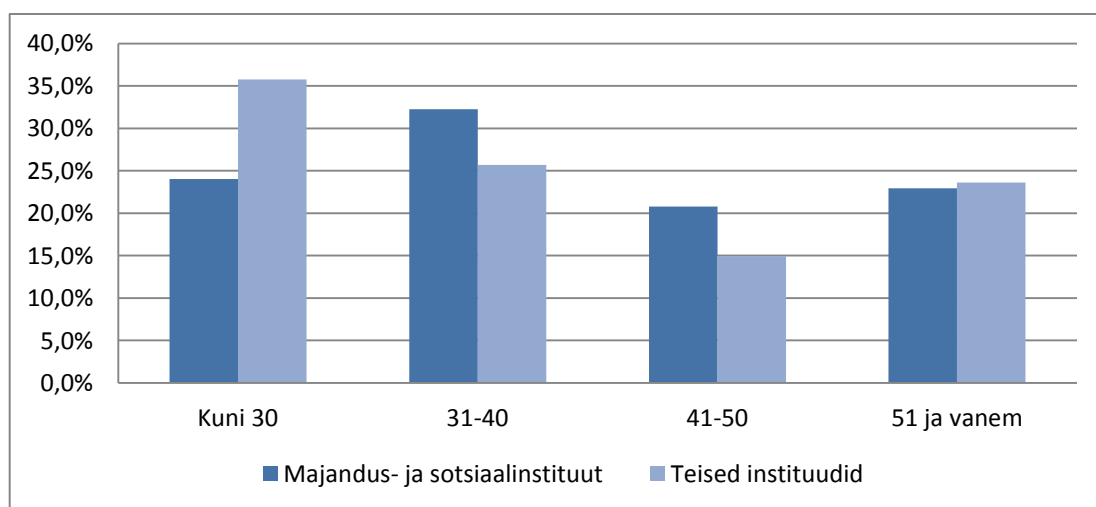
Üks põhilistest sotsiaalsetest tunnustest, mis valimist kirjeldab on vanus. Analüüsi järgnevates osades uuritakse, kuidas vanus on mõjutanud ettevõtlusega alustamist või sellega lõpetamist, kuid esialgu kirjeldatakse üldist vanuselist jaotust küsitlusele vastanute osas. Majandus- ja sotsiaalinstituudi uuringus osalenute keskmine vanus oli 41,3 aastat, kõige noorem vastaja oli 23-aastane ja kõige vanem vastanu 77-aastane. Teiste instituutide

puhul olid need näitajad vastavalt 39,7, 22 ja 85. Olulist erinevust nende näitajate vahel ei esinenud. (Tabel 3)

Tabel 3. Eesti Maaülikooli vilistlaste keskmine ning kõige noorema ja vanema vastaja vanus (autori koostatud)

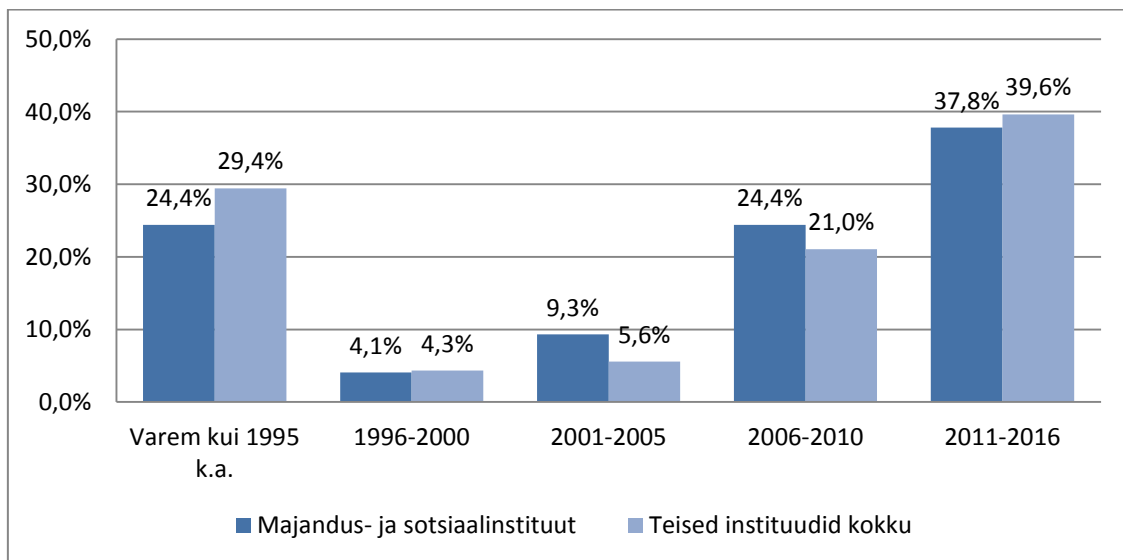
	Keskmine vanus	Kõige noorem vastaja	Kõige vanem vastaja
Majandus- ja sotsiaalinstituut	41,3	23	77
Teised instituudid kokku	39,7	22	85

Vaadates aga uuringus osalenute vanuselist jaotust grupeerides need nelja rühma, kus esimeses rühmas on kuni 30-aastased, teises 31-40-aastased, kolmandas 41-50-aastased ja neljandas 51-aastased ja vanemad, näitab hii-ruut test statistiliselt olulist erinevust. Suured erinevused on märgata kõikide vanusegruppide puhul, välja arvatud 51 aastaste ja vanemate grupi puhul, kus erinevus on ainult 0,7 protsendipunkti. Majandus- ja sotsiaalinstituudis oli kõige suurem vastanute arv vanusegrupis 31-40, kus oli 32,2% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest, võrreldes 25,7% teiste instituudi vilistlastega. Teiste instituutide puhul oli kõige rohkem vastanuid kuni 30-aastaste vanusegrupis ja seda 35,7%-ga. Samas grupis oli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi 24%. Kõige vähem oli vastajaid vanusegrupis 41-50, ja seda nii MSI kui ka teiste instituutide puhul, kuid kahe grupi vahel oli siiski erinevus 5,8% võrra. Selline vanuseline grupeerimine annab võimaluse uurimaks seost lõpetamise aastaga, et saada aimu, kas gruppide vahel on erinevusi õpilaste vanusega õppima asumisel. (Joonis 4)

Joonis 4. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute vanuseline jaotus majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses. Allikas: autori koostatud

Vilistlasuuringu alusel on vastajad jaotatud lõpetamise aasta alusel viieks rühmaks alates 1995. aastast viieaastase sammuga 2016. aastani. Kõige vähem oli vastajaid, kes lõpetasid vahemikus 1996 kuni 2005 ja selles osas ei esine suurt erinevust majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide vahel. Kõige rohkem on vastanute seas viimasel viiel aastal lõpetanud, kus sarnaselt eelnevale ei ole samuti suurt erinevust kahe uuritava grupi vahel. Hii-ruut test näitab aga statistiliselt olulist erinevust majandus- ja sotsiaalinstituudi ja teiste instituutide vilistlaste vahel ülejäänud kolme lõpetamise vahemikus esineva erinevuse tõttu. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas oli uuringus osalenute hulgas 2001-2010 lõpetanud 3,7% võrra rohkem kui teistes instituutides. Sarnane erinevus oli ka järgneval viisaastakul lõpetanute hulgas, kus erinevus majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanute ja teiste instituutide vilistlaste vahe oli perioodil 2006-2010 3,4 protsendipunkti. Kuna varem, kui 1995. aastal lõpetanute grupp hõlmab endas pikemat ajavahemikku, on seal grupis vastanute arv suurem kui järgneval 15 aastal. Selles grupis esineb aga vastupidine erinevus eelnevatega, kus teiste instituutide lõpetanud on 5 protsendipunkti rohkem, kui majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi. Arvestades asjaolu, et vilistlasuuring viidi läbi internetiküsitlusena, on vastanute arvu kasv lõpetamise aasta kasvades tõusev seletatava sellega, et viimastel aastatel lõpetanute andmed on paremini kättesaadavad ja nooremad inimesed kasutavad rohkem interneti ja sotsiaalmeediat. (Joonis 5)

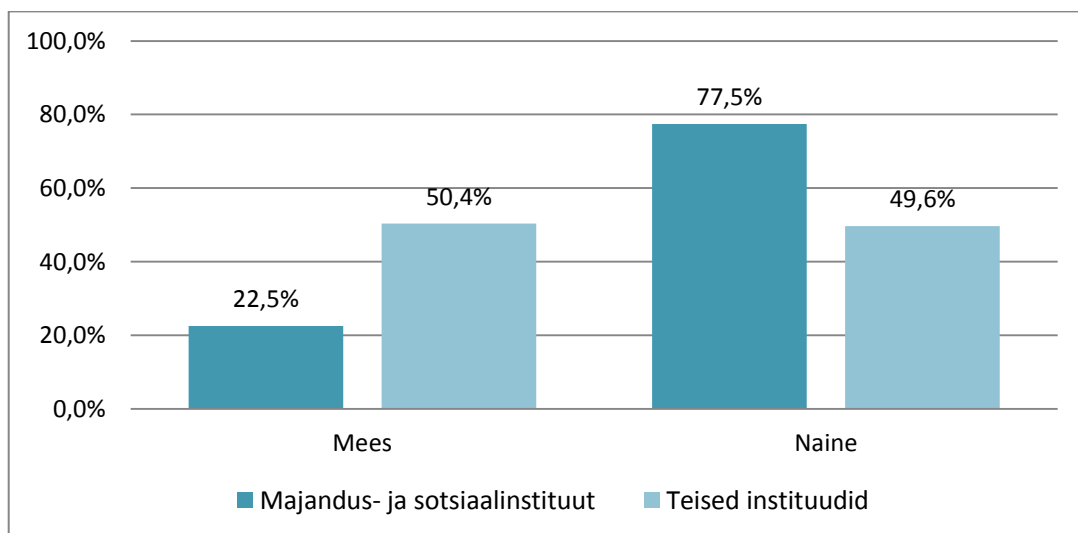

Joonis 5. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute jaotus lõpetamise aasta alusel majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Uurides lõpetamise vahemikku näeme, et nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide vastanute arv on lõpetamise aasta tõustes alates 1996 aastast tõusvas trendis. Võrreldes lõpetamise aasta analüüsi eelnenud vanusegruppide analüüsiga, kus majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest vastanuid oli kõige rohkem teises, 31-40 aastaste grupis ja 8,3% võrra vähem nooremate, kuni 30 aastaste hulgas, kes peaksid olema lõpetanud perioodil 2011-2016, võib järeldada, et majandus- ja sotsiaalinstituudis alustavad õpinguid vanemad inimesed, kui teistes instituutides. Seda ilmselt just majandus- ja sotsiaalinstituudis võimaldatava kaugõppe tõttu, kus õppimine on võimalik põhitöö kõrvalt.

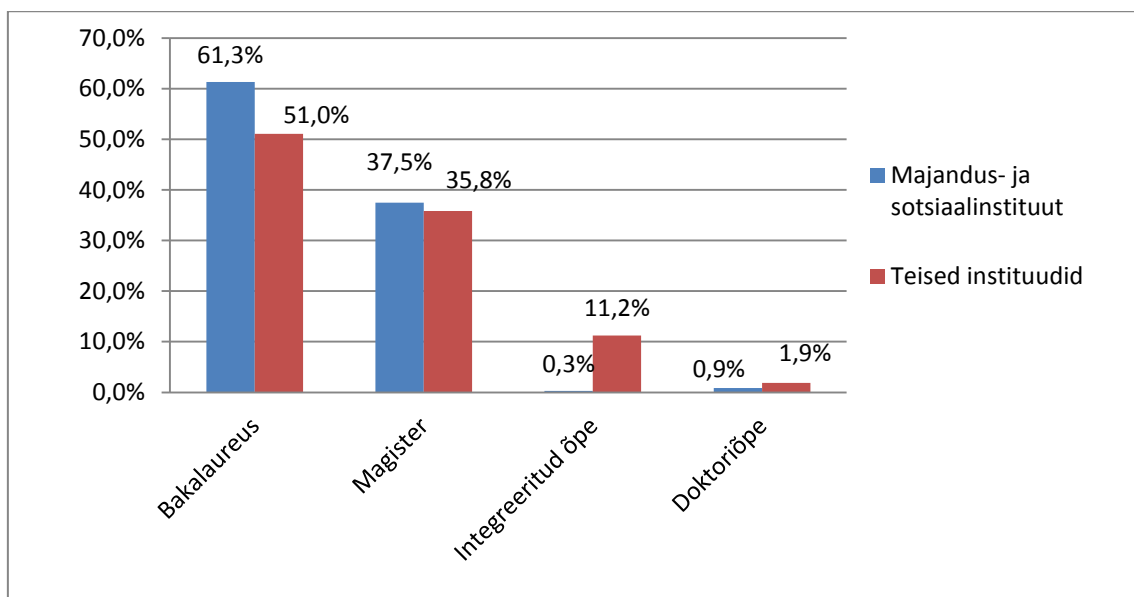
Vilistlase soolises jaotuses näitas hii-ruut test statistiliselt olulist erinevust. Majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul oli naiste osakaal märgatavalt suurem kui teiste instituutide puhul kokku. Naiste osakaal vastanute hulgas oli 77,5% ja meeste osakaal 22,5%. Teiste instituutide puhul oli meeste naiste osakaal peaaegu võrdne vastavalt siis 50,4% ja 49,6%. (Joonis 6) Kuna naiste osakaal majanduserialadel on suurem, annab see aluse uurida, kas naiste osakaal ettevõtjate hulgas on suurem.

Joonis 6. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute sooline jaotus majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Hii-ruut test näitas statistiliselt olulist erinevust vilistlaste haridustasemete jaotuses. Jaotusesse kuulus on eraldi välja toodud, bakalaureuse-, magistri-, doktori- ja integreeritud

õpe. Nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul on kõige suurem osakaal bakalaureuseõppe lõpetanute osas. Majandus- ja sotsiaalinstituudil on see osakaal natuke suurem, 61,3%, kui teiste instituutide puhul, 51%. Magistriastme lõpetanute osas on kahe võrdlusaluse vahe alla 2%-i ja mõlemal juhul on nende osakaal teisel kohal. Suurim erinevus on integreeritud õppe osas, kus teiste instituutide puhul on selle õppeastme lõpetajaid vastanute seas 11,2% aga majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on neid vaid 0,3%. Seda ilmselgelt ka asjaolul, et integreeritud õpet on võimalik lõpetada vaid teiste erialade puhul, majandus- ja sotsiaalinstituudis on integreeritud õpet olnud vaid varasemal ajal. Seetõttu on ka bakalaureusekraadiga lõpetajaid teiste instituutide puhul vähem, kuna teatud erialadel on võimalik õppida vaid integreeritud õppeastmel. Doktoriõppe lõpetanuid on majandus- ja sotsiaalinstituudi ainult 0,9% ja teiste instituutides kokku 1,9%. (Joonis 7)

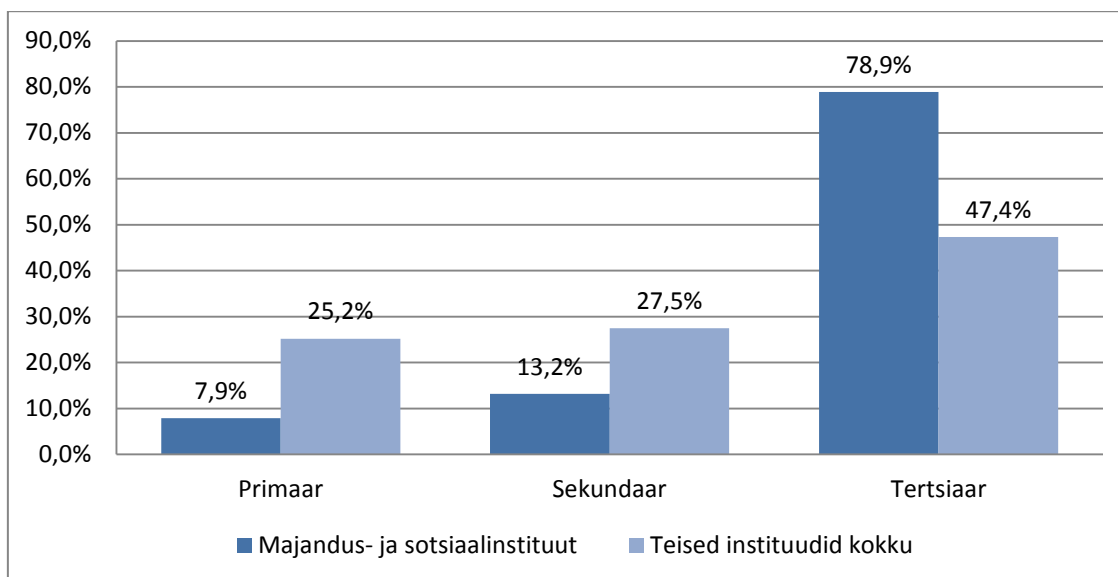

Joonis 7. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute jaotus haridustaseme alusel majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Küsitluses osalenute peamised tegevusvaldkonnad on jaotatud primaar-, sekundaar- ja tertsiaarsektori. Kõige rohkem töötab vilistlasi tertsiaarsektoris, kus majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste osakaal on märgatavalt suurem. Lausa 78,9% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest töötab tertsiaarsektoris, vaid 7,9% primaar- ja 13,2% sekundaarsektoris. Teiste instituutide puhul on jaotus ühtlasem, kus ligikaudu pooled vilistlastest töötavad tertsiaarsektoris, ligi veerand primaar- ja teine veerand

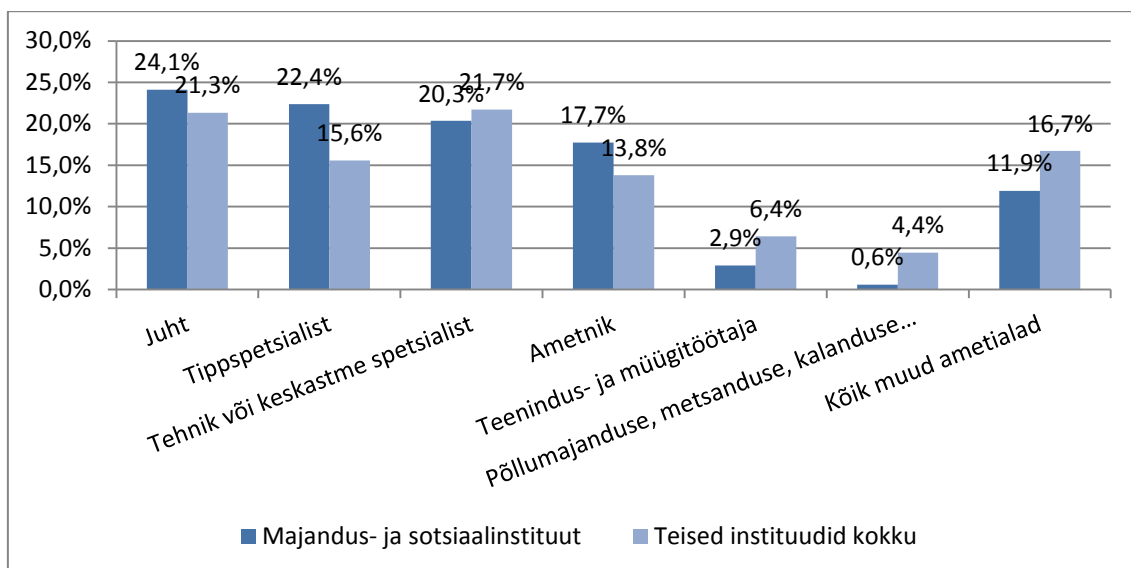
sekundaarsektoris. Kuna primaar- ja sekundaarsektor nõuavad spetsiifilisemaid oskusi, mida on võimalik õppida teistel Eesti Maaülikoolis õpetatavatel erialadel, ja on kitsamini piiritletavad, siis on selline vastanute jaotus sektorite kaupa mõistetav. Tertsiaarsektoris on võimalused leida tööd finants ja ettevõtlusega seotud erialadel suurem, kui teiste erialade puhul.

Samas võiks tulenevalt Eesti Maaülikoolis õpetatavatest erialadest, eeldada suuremat primaar- ja sekundaarsektoris töötajate osakaalu. Eesti Maaülikoolis on teisteks peamisteks õpetatavateks erialadeks instituutide järgi metsamajandus ja maaehitus, põllumajandus ja keskkond, veterinaarmeditsiin ja loomakasvatus ning tehnika. Kuna primaarsektori alla kuulub põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük, peaksid suurem osa metsa- ja põllumajanduse ning loomakasvatuse erialade lõpetanutest leidma tööd just selles sektoris. Maaehituse ja tehnika erialade lõpetanud võiksid eeldatavalt leida tööd sekundaarsektoris, mille alla kuuluvad lisaks muule just ehitus ja töötlev tööstus. Uuringu käigus esitatud küsimuse, kuivõrd on Teie praegune ametikoht seotud EMÜs viimati lõpetatud erialaga, tulemusest selgub, et majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased hindavad kõrgemalt oma töökoha seotust lõpetatud erialaga. See seletab samuti omakorda eelneva jaotuse tegevussektorite kaupa majandus- ja sotsiaalinstituudi ja teiste erialadega võrdluses ja vastab eelnevast arutelust tulenevale küsimusele, miks ei tööta teiste erialade puhul rohkem vilistlasi primaar- ja sekundaarsektoris. See annab omakorda aluse väita, et majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetajatel on paremad võimalused oma lõpetatud erialal töö leidmiseks. (Joonis 8)

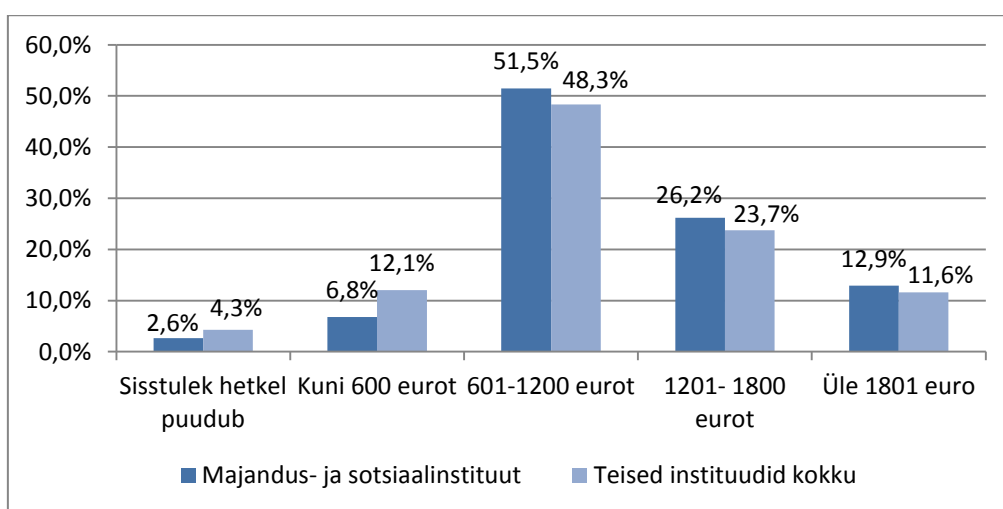
Joonis 8. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute peamine tegevusvaldkond majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanute hulgas on kõige rohkem juhi, tippspetsialisti ja tehniku või keskastme spetsialisti ametikohtadel töötavaid isikuid. Samuti on ametnikuna töötavate isikute osakaal märgatavalt kõrge. Samas jääb teenindus- või müügitöötajana ning põllumajanduse, metsanduse, kalanduse oskustöötajate osakaal nende hulgas minimaalseks. Seda eriti võrreldes teiste instituutide lõpetajatega, kelle hulgas on eelnevatel ametikohtadel töötavaid vilistlasi vastavalt 6,4% ja 4,4%. Teiste erialade puhul on juhte ja keskastme spetsialiste või tehnikuid peaaegu võrdselt, kuid võrreldes majandus- ja sotsiaalinstituudiga on juhte vähem aga tehnikuid või keskastme spetsialiste rohkem. Märgatavalt vähem on teiste erialade vilistlaste hulgas tippspetsialiste ja ametnikke, rohkem aga kõikidel muudel ametialadel töötavaid isikuid. (Joonis 9)

Joonis 9. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute ametikoht majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste sissetulek kuus on suurem, kui teiste instituutide vilistlaste puhul. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi, kellel sissetulek puudub on 2,6% võrreldes teiste instituutide, kus see osakaal on 4,3%. Kuni 600 eurot teenivate vilistlaste hulgas on majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulk 6,8% ja teiste instituutide oma 12,1%. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased leiavad paremini tasustatud tööd kui teiste instituutide vilistlased ja nende hulgas on vähem töötuid. (Joonis 10)

Joonis 10. Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute sissetulek kuus majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

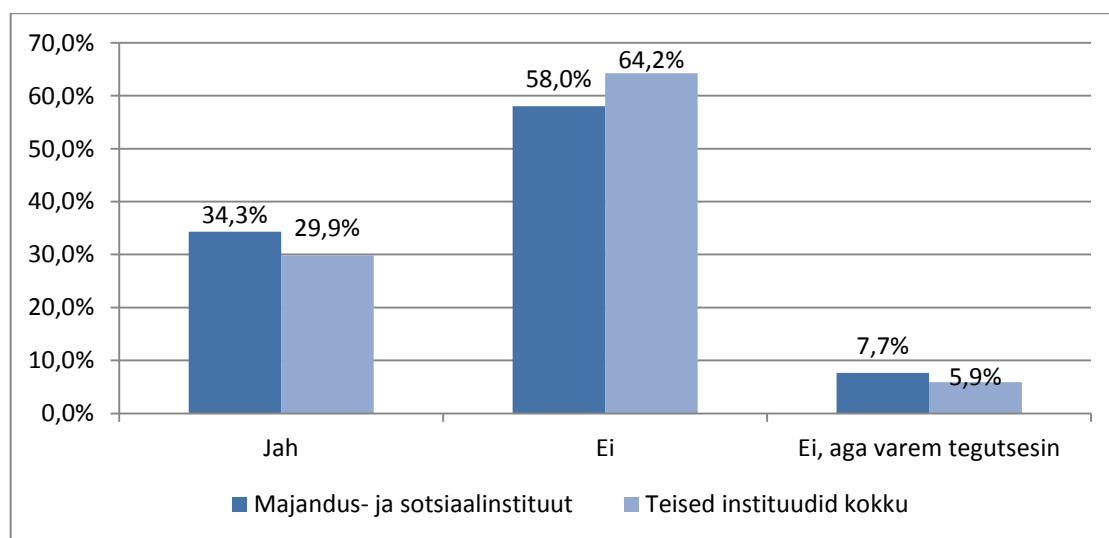
Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas on kõige enam märgata erinevust võrreldes teiste instituutidega soolises jaotuses ja tegevusvaldkonnas. Kui kõikide teiste instituutide puhul on sooline jaotus peaaegu võrdne, on majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas naisi kolm korda rohkem kui mehi. Samuti on tertsiaarsektoris töötavate inimeste osakaal majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulgas tunduvalt suurem võrreldes teiste erialadega. Üldiselt võib ka öelda, et majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased teenivad suuremat sissetulekut ja töötavad juhi, tippspetsialisti või keskastmespetsialistina.

2.2. Analüüsi tulemused

2.2.1. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus

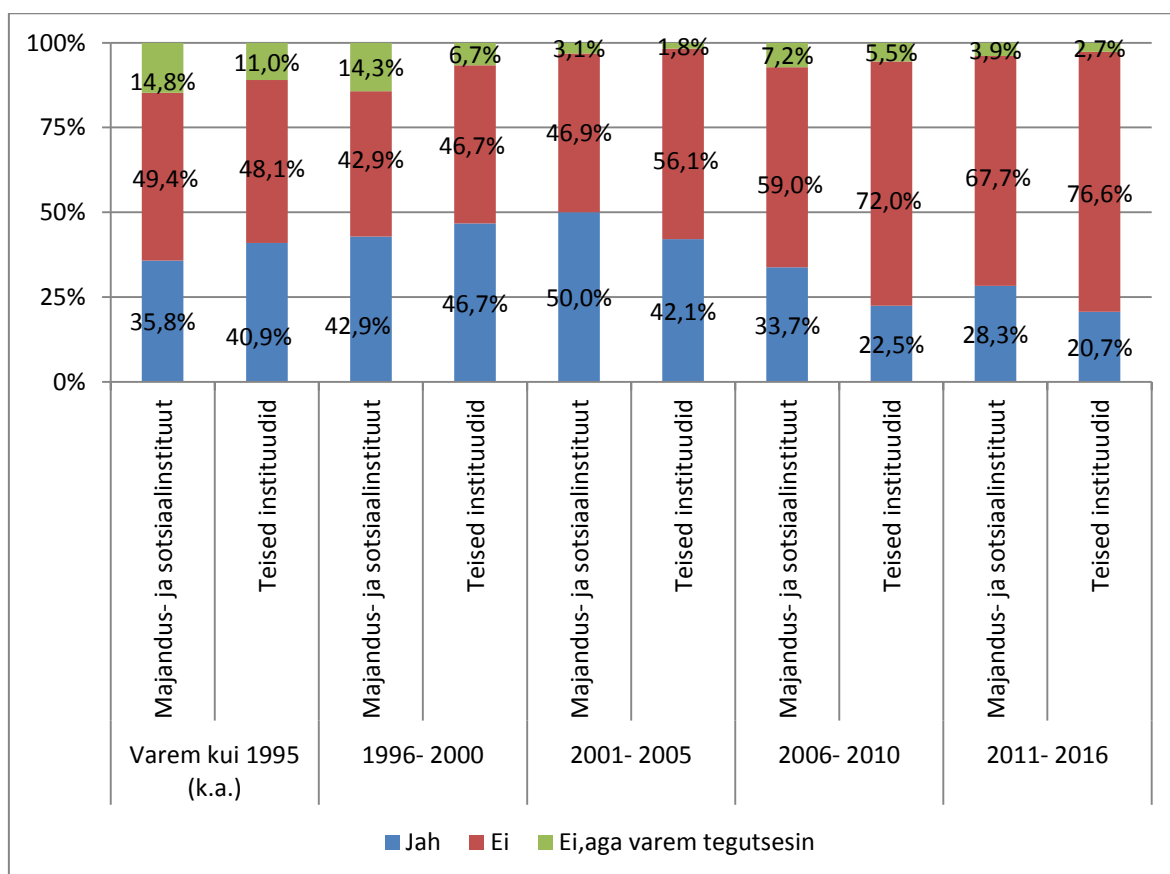
Käesolevas peatükis analüüsitakse Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtlusaktiivsust. Fookuses on majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased, kelle tulemusi võrreldakse teiste instituutidega. Ettevõtlusaktiivsuseks vaadeldakse aga ettevõtjana tegutsemist ning ettevõtet ja ettevõtjat iseloomustavaid tunnuseid nagu ettevõtjaks hakkamise aeg ja vanus, ettevõtja sugu, ettevõtte vanus, töötajate arv, ettevõtlusvorm, ettevõtte tegevusvaldkond.

Ettevõtlustegevuse analüüsimisel on esimeseks oluliseks ülesandeks ettevõtlusega tegelejate osakaalu kindlaks tegemine, kuna just selle tunnuse osakaalu alusel analüüsitakse järgnevaid ettevõtlusaktiivsust kirjeldavaid karakteristikuid. Samuti võib selline analüüs, kus tehakse kindlaks ettevõtlusega tegelejate arv, vastata juba kõige lihtsamale ettevõtlusaktiivsuse mõistele. Selleks aga kasutatakse vilistlasuuringu andmeid, mille puhul vilistlased pidi märkima, kas nad tegelevad, ei tegele või on kunagi tegelenud ettevõtlusega. Tulemuste lahkamisel selgub, et majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulgas on rohkem ettevõtlusega tegelevaid inimesi. Samuti on nende hulgas rohkem inimesi, kes varem on tegutsenud ettevõtjana, kuid nüüdseks on oma tegevuse lõpetanud. Siiski on märkimisväärne, et üle poolte vilistlastest nii majandus- kui sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul ettevõtlusega ei tegele ega ole ka kunagi tegelenud. (Joonis 11)

Joonis 11. Ettevõtlusega tegelemine Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute hulgas majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

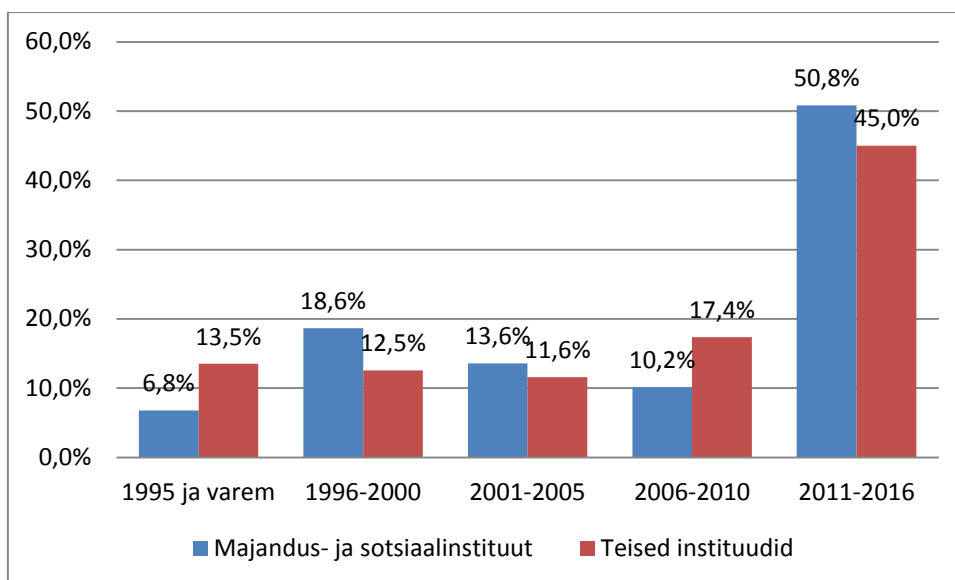
Ettevõtlusega tegelejate arvu muutustest aru saamiseks ajalisel perioodil, on analüüsitud ettevõtlusega tegelejate osakaalu kasutades varasemat lõpetamise aasta grupeeringut. Sellisest ajalisest jaotusest tulenevalt on näha sarnast tendentsi nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul. Nimelt on ettevõtlusega tegelejate osakaal olnud õige kõrgem perioodil 1996-2005 lõpetanute hulgas, kus peaaegu pooled vilistlaste tegelevad ettevõtlusega. Märgatav langus on toimunud viimase 10 aasta lõpetajate hulgas, kus perioodil 2011-2016 lõpetanutest ainult 28,3% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi ja 20,7% teiste instituutide vilistlasi tegeles ettevõtlusega. Varem lõpetanute hulgas on ka märgata, et rohkem on olnud neid, kes on ettevõtlusega tegelenud, kuid nüüdseks on selle tegevuse lõpetanud. Kõige huvitavam muutus on aga toimunud instituutide võrdluses. Kui enne 2001. aastat lõpetanute hulgas on rohkem ettevõtjaid, kes on lõpetanud mõne teise instituudi, siis perioodil 2001-2016 lõpetanud vilistlaste puhul on ettevõtlusega tegelejaid rohkem majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanute hulgas. (Joonis 12)

Joonis 12. Ettevõtlusega tegelejate osakaal vilistlaste hulgas lõpetamise aasta alusel teiste instituutide ning majandus- ja sotsiaalinstituudi võrdluses (autori koostatud)

Lisaks eelnevale ettevõtlusega tegelejate osakaalu analüüsile vilistlaste lõpetamise vahemiku järgi, on huvipakkuvaks uurimisaluseks ka ettevõtlusega tegelejate osakaal ettevõtte loomise aasta järgi. Sellise jaotuse alusel on näha, et kõige rohkem on ettevõtlusega alustatud perioodil 2011-2016. Kõikidest vilistlaste loodud ettevõtetest on majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul pooled ja teiste instituutide puhul peaaegu pooled ettevõtted asutatud aastatel 2011-2016. Samal perioodil lõpetanute hulgas on aga ettevõtjate arv vaadeldaval perioodil kõige väiksem, ainult 20,7% teiste instituutide ja 28,3% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulgas. See annab alust uurimaks, kas ettevõtlusega alustatakse rohkem õpingute ajal, enne õpinguid või peale õpinguid. (Joonis 13)

Joonis 13. Loodud ettevõtete osakaal vilistlase hulgas ettevõtte asutamise aasta alusel teiste instituutide ning majandus- ja sotsiaalinstituudi võrdluses (autori koostatud)

Kuna vilistlasuuringu küsitluses oli soovitud teada, kuna vilistlased oma ettevõtlusega alustasid, siis on võimalik leida vastus eelnevale arutluskäigule, millest selgus, et loodud ettevõtete arv ettevõtte loomise aasta järgi ei ole samasugune trendiga loodud ettevõtete arvu puhul vilistlaste lõpetamise aasta järgi. Kahe erineva ajalise määratluse alusel ettevõtjate osakaalu suhtes võib eeldada, et enamasti alustatakse ettevõtlusega pärast lõpetamist. Seda hüpoteesi kinnitab järgmine tabel 4, kus on analüüsitud ettevõtlusega

tegelevate vilistlaste vastuseid küsimusele- kuna alustasite ettevõtlusega. Selgub, et enamuse vilistlasi on ettevõtlusega alustanud alles pärast õpinguid, majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on 69,4% ja teiste instituutide puhul 78,3%. Ligikaudu viiendik vilistlasi on ettevõtlusega alustanud ka juba enne lõpetamist. Lõpetamise aastal on ettevõtlusega alustanud alla 10% vilistlastest. Kuna majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on enne või lõpetamise aastal alustavate ettevõtjate osakaal suurem võrreldes teiste instituutidega, tekib küsimus, kas ettevõtlusõpe mõjutab ettevõtlusega tegelema asumise aega. (Tabel 4)

Tabel 4. Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtlusega alustamise seos lõpetamise ajaga (autori koostatud)

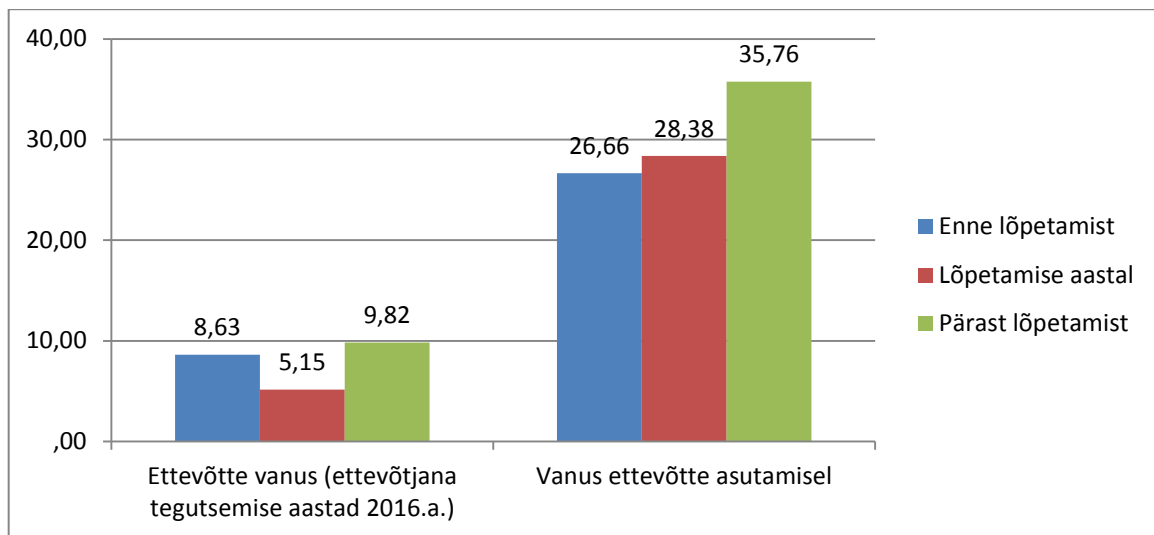
	Enne lõpetamist	Lõpetamise aastal	Pärast lõpetamist
Majandus- ja sotsiaalinstituut	21,6%	9,0%	69,4%
Teised instituudid kokku	16,3%	5,4%	78,3%

Lisaks eelnevatele vanuselistele kirjeldustele võib ettevõtet ja ettevõtlust kirjeldada läbi järgmiste tunnuste: ettevõtte keskmine vanus ja ettevõtja keskmine vanus ettevõtlusega alustamisel. Nende tunnuste puhul ei esine olulist erinevust. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlase keskmine ettevõtte vanus on 8,63 aastat ja keskmiselt asutatakse ettevõtte 33,71 aastasena. Teiste instituutide vilistlaste ettevõtte on keskmiselt küll ligi aasta vanem võrreldes eelnevaga, kuid vanus ettevõtte asutamisel on samas vahemikus, 33,43 aastat. (Tabel 5)

Tabel 5. Eesti Maaülikooli vilistlaste ettevõtte keskmine vanus ja ettevõtjana alustamise keskmine vanus (autori koostatud)

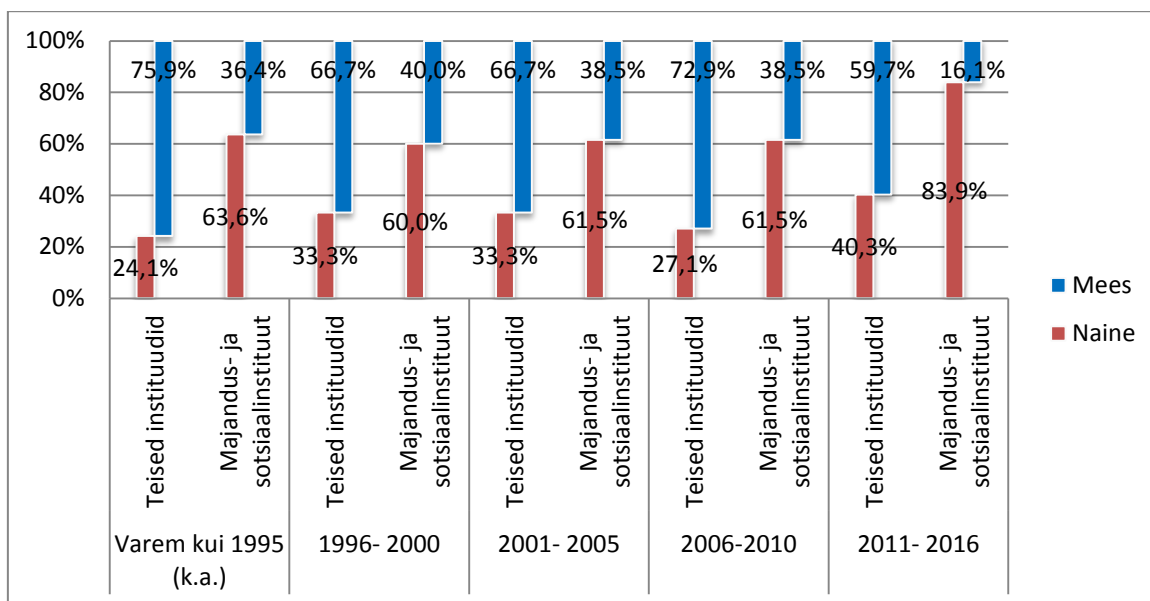
	Ettevõtte vanus	Vanus ettevõtte asutamisel
Majandus- ja sotsiaalinstituut	8,63	33,71
Teised instituudid kokku	9,41	33,43

Vaadates ainult majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi ja uurides ettevõtte ja ettevõtja vanuse seost ettevõtlusega tegelema asumisel enne, pärast või lõpetamise ajal, on erinevused statistiliselt olulised. Ettevõtjate puhul, kes ettevõtlusega on alustanud pärast lõpetamist, on ettevõtte vanus keskmiselt 9,82 aastat ja ettevõtja vanus ettevõtte loomise ajal 35,76 aastat. (Joonis 14)

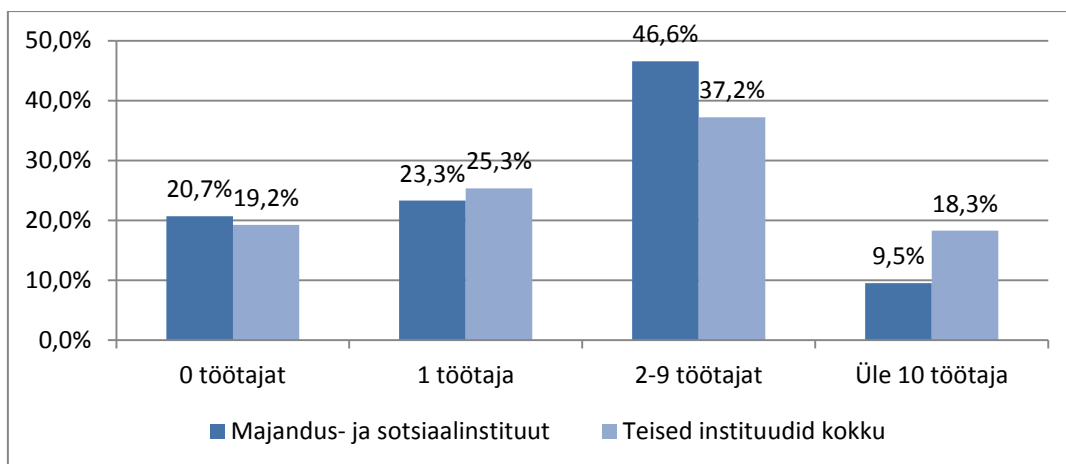
Joonis 14. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtte keskmine vanus ja ettevõtjana alustamise keskmine vanus ettevõtlusega tegelemisealgusega seoses (autori koostatud)

Kuna üheks huvipakkuvaks valdkonnaks ettevõtlustegevuses on naisettevõtlus, siis järgnevalt analüüsitakse ettevõtjate soolist jaotumist instituutide vahel ja selle muutumist tulenevalt lõpetamise aastast. Ettevõtjana tegutsejate soolises jaotuses on märgata suurt erinevust majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide võrdluses. Majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on naisettevõtjate osakaal ligi kaks korda suurem, kui teistes instituutides, ning selle tõttu on see seoses eelnevas joonises 13 välja toodud soolises jaotuses instituutide järgi, kus majandus- ja sotsiaalinstituudis õpib rohkem naisi kui mehi. Siiski jääb naiste osakaal ettevõtjate hulgas alla naiste osakaalule lõpetajate hulgas. Kui uuringus osalenute hulgas oli teiste instituutide puhul 50,4% jagu naisi ja majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul 77%, siis ettevõtjate hulgas on naiste osakaal väiksem. Kuigi naiste osakaal ettevõtjate hulgas on kasvava trendiga, siis keskmiselt on teiste instituutide puhul naisi 31,6% ja majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul 66,1%, mis esimesel juhul jääb 20% võrra alla naiste osakaalule lõpetajate hulgas ja teisel juhul 10% võrra. (Joonis 15)

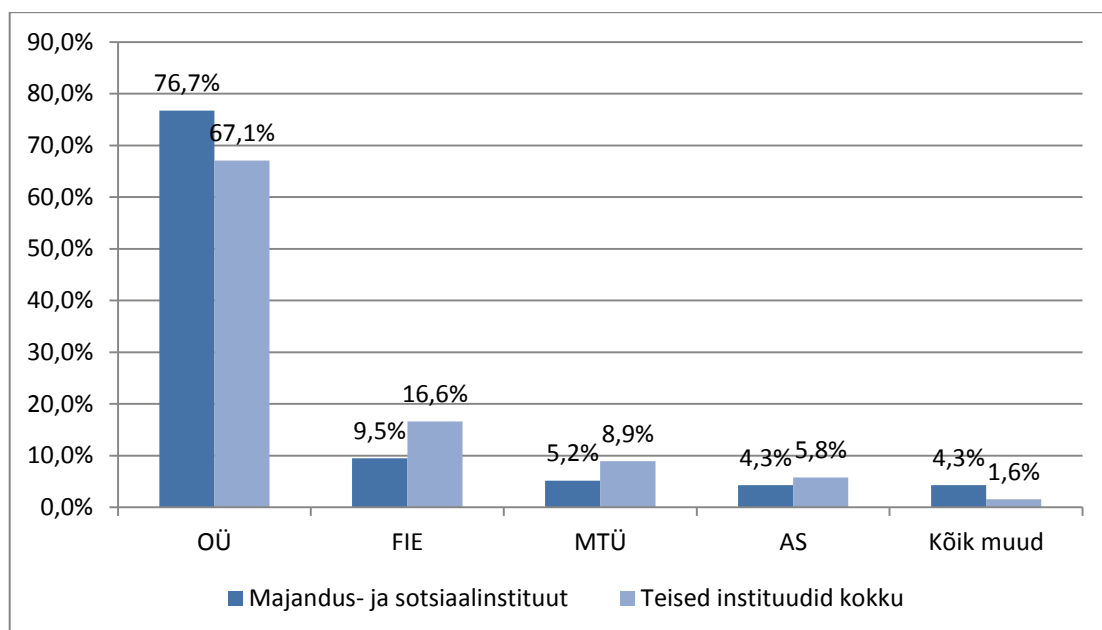
Joonis 15. Naiste ja meeste osakaal ettevõtlusega tegelejate hulgas lõpetamise aasta järgi teiste instituutide ning majandus- ja sotsiaalinstituudi võrdluses (autori koostatud)

Vaadeldes töötajate arvu ettevõtetes on märgata, et majandus ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtetes on peaaegu pooltel juhtudel 2-9 töötajat. Samas on majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul võrreldes teiste instituutidega poole võrra vähem üle 10 töötajaga ettevõtteid. Ettevõtteid, kus on 0 või 1 töötaja on nii majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste kui ka teiste instituutide vilistlaste võrdluses peaaegu sama suurel määral. Majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetajad tegelevad ettevõtte töötajate arvu poolest väiksemates ettevõtetes ja vajavad vähem inimtööjõudu. (Joonis 16)

Joonis 16. Ettevõtte töötajate arv Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute ettevõtjate hulgas majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Tulenevalt magistritöö teoreetilise osa käsitlusest, kus defineeriti ettevõtet, ja kus otsustati tulenevalt teoreetilise käsitluse võrdlustest ja kasutatavate andmete eripärast ettevõtet defineerida tulenevalt äriseadustikust, tuuakse ühe ettevõtlusaktiivsust kirjeldava omadusena välja ettevõtjate osakaal Eesti Vabariigis võimaldatavate ettevõtlusvormide järgi. Kõige rohkem ettevõtjaid on oma ettevõtlustegevuse vormiks valinud osaühingu. Kuna osaühing on ülduliselt kõige levinum ettevõtlusvorm, ei ole see üllatav ka käesoleva uurimuse puhul. Siiski on teiste instituutide puhul osaühingu asutajaid ligi 10% võrra vähem kui majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul. Teiste instituutide puhul on märgata aga just füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) ja mittetulundusühingute (MTÜ) suuremat osakaalu. Kuna FIE on eelistatud ettevõtlusvorm primaarsektoris tegutsejate seas ehk põllumajandusettevõtete hulgas, siis võib eeldada, et teiste instituutide puhul tegutseb rohkem vilistlasi oma ettevõttega primaarsektoris. Seda väidet aitab toetada ka teadmine, et teiste instituutide vilistlaste töötab rohkem inimesi primaarsektoris ja teistes instituutides õpetavad erialad on rohkem seotud primaarsektoriga. (Joonis 17)

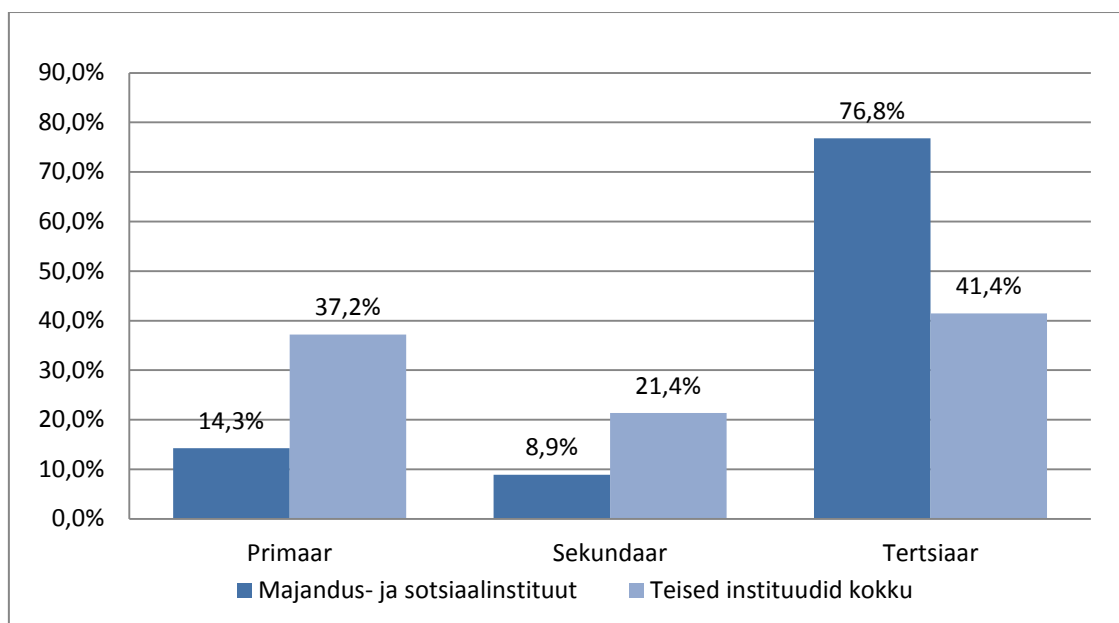

Joonis 17. Ettevõtlusega tegelejate ettevõtlusvorm Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute hulgas majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Järjekordselt on analüüsi osas püstitatud hüpotees, millele soovitakse järgneva osaga leida kinnitust. Kinnitust soovitakse leida asjaolule, et teiste instituutide lõpetajate hulgas tegutseb rohkem ettevõtjaid primaarsektoris võrreldes majandus- ja sotsiaalinstituudiga.

Samuti selgitatakse välja, kui millises sektoris tegutseb kõige rohkem ettevõtjaid, millises kõige vähem ja kas instituutide vahel esineb erinevusi.

Ettevõtlusvaldkonna võrdluses on statistiliselt olulised erinevused majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide vahel. Esimese puhul on märgata suurt tertsiaarsektoris tegutsejate osakaalu, mis on sarnane ka varsemalt uuritud valimi kirjelduse juures, kus uuriti, millises tegevusvaldkonnas vilistlased töötavad. Teiste instituutide puhul tuleb esile aga suur primaarsektoris tegutsejate osakaal, mis on suurem ka selles sektoris töötajate osakaalust ning on peaaegu samal tasemel tertsiaarsektoris tegutsejatega. Tänu sellele asjaolule saab ka kinnitust juba püstitatud hüpotees, et võrreldes majandus- ja sotsiaalinstituudiga on teiste instituutide puhul primaarsektoris tegutsejaid rohkem. (Joonis 18)

Joonis 18. Ettevõtlusega tegelejate ettevõtlusvaldkond Eesti Maaülikooli vilistlasuuringus osalenute hulgas majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Käesoleva peatüki analüüsi tulemusena saab anda kirjeldava ülevaate majandus- ja sotsiaalinstituudi ettevõtlusaktiivsusest, kirjeldades ettevõtlustegevust, ettevõtjat ja ettevõtet. Veidi üle kolmandiku majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest tegeleb ettevõtlusega ja 7,7% neist on sellega varem tegutsenud, kuid on nüüdseks tegevuse lõpetanud. 60% ettevõtlusega tegelejatest on naised ning nende osakaal lõpetamise

ajavahemiku järgi on märgatavalt tõusnud. Ettevõtlusega alustatakse tavaliselt peale õpingute lõppu, mingil määral ka enne lõpetamist, kuid väga vähesed alustavad ettevõtlusega lõpetamise ajal. Keskmine ettevõtlusega alustamise vanus on 33,7 aastat. Ligi pooltest majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste poolt alustatud ettevõtetest on asutatud perioodil 2011-2016, seega on ettevõtjate osakaal vilistlaste hulgas kasvanud. Nende hulgas on aga kõige rohkem perioodil 1996-2006 aasta lõpetajaid. Ettevõtte vormilt eelistatakse kõige rohkem osaühingut, vähesele määral FIE, MTÜ, AS või mõnda muud vormi. Peaaegu pooltel juhtudel töötab ettevõttes 2-9 töötajat, vähem on üle 10 töötajaga ettevõtteid. Samas on suur ka 0 töötajaga ettevõtete osakaal, moodustades viiendiku kõikidest ettevõtetest. Enamasti tegutsetakse tertsiaarsektoris, vaid 14,3% tegutseb primaarsektoris ja 8,9% sekundaarsektoris.

2.2.2. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hinnangud ülikoolis õpitud teadmistele ja selle seos ettevõtlustegevusega

Vilistlasuuringuga paluti vilistlastel hinnata ülikoolis õpitut kahel moel. Esiteks paluti hinnata ettevõtlusega seotud teemade õpetamise piisavust ülikooliõpingute käigus ja teisena, missugustest ettevõtlusalastest teadmistest on peale ülikooli lõppu neil jäänud töölases või ettevõtlusalases tegevuses kõige enam vajaka. Kuna need kaks küsimust on oma sisult pöördvõrdelises seoses, siis võetakse uurimise alla teine küsimus, kus uuritakse hinnanguid vajakajäämistele, kuna selle küsimuse juures on otsene seos ettevõtlustegevusega, mis on siiski magistritöö esmane uurimisobjekt.

Enne seoste väljaselgitamist keskmiste hinnangute ja ettevõtlustegevuse vahel, kirjeldatakse uuritavatele ettevõtlusalaste teadmistele antud hinnanguid instituutide võrdluses. Küsitluses paluti hinnata 18-t ettevõtlusalast teadmist/oskust. Hindamine toimus 5-sel skaalal, kus teadmiste vajakajäämist sai hinnata 5-kindlasti jah, 4-pigem jah, 3-nii ja naa, 2- pigem ei, 1-kindlasti mitte. Skaala on tõusvas järjestuses, seega kõrgem keskmine hinne tähendab suuremat vajakajäämist ettevõtlusalases oskuses/teadmises.

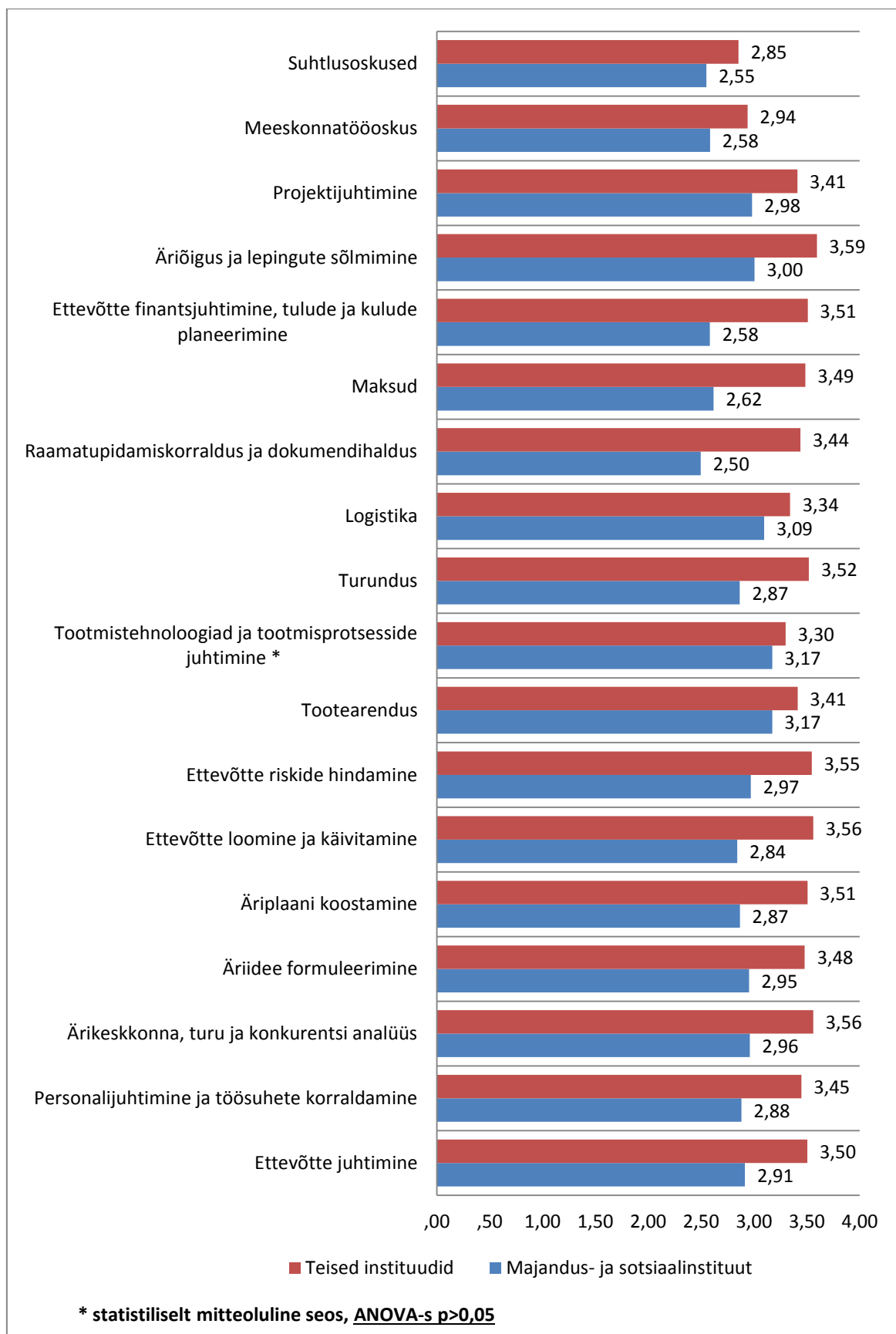
Peaaegu kõikide hinnangute puhul oli majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide vahel statistiliselt oluline seos välja arvatud tootmistehnoloogiad ja tootmisprotsessidele antud hinnangu puhul, kus nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka

teiste instituutide vilistlased on seda hinnanud vastavalt 3,17 ja 3,30 palliga ehk vajakajäämisi selles valdkonnas hindavad nad pigem jah. Üldiselt on aga kõikides hinnangutes majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased oma vajakajäämisi madalamalt hinnanud ehk nad omavad paremaid ettevõtlusalaseid teadmisi kui teiste instituutide vilistlased ning töö- ja ettevõtlusalaselt on neil vajakajäämisi välja toodud teadmiste osas vähem esinenud. Vajakajäämist hinnangutest tulenevalt tulevad majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased paremini toime ametikohtadel, kus on vajalikud ettevõtlusalased teadmised ning samuti oma ettevõttega tegelemisel. (Joonis 19)

Kõige suurem hinnangute vahe on raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskuse kohta. Vahe tuleneb sellest, et nende teadmiste puhul hindavad majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased oma vajakajäämisi keskmiselt 0,9 palli võrra madalamalt, kui teiste instituutide vilistlased. Need teadmised lisaks suhtlemisoskusele ja meeskonnatööoskusele on majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste poolt teadmiste vajakajäämise seisukohalt, kõige madalamalt hinnatud. Seega tunnevad majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased kõige vähem vajakajäämist suhtlusoskuse, meeskonnatööoskuse, raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskuse puhul. (Joonis 19)

Suhtlus- ja meeskonnatööoskuse alastes teadmistes hindavad oma vajakajäämisi kõige madalamalt ka teiste instituutide vilistlased, mis iseenesest on ka mõisteta, kuna suhtlus- ja meeskonnatööoskust arendatakse kõikide õpingute ajal, alates algkoolist ega ole spetsiifiliselt seotud ainult ettevõtlusega. Suhtlusoskus ja meeskonnatööoskus on küll õpetatavad (Potishuk ja Kratzer 2017) kuid samas tulenevad need oskused paljuski ka indiviidi isikuomadustest. Varasemates uuringutes on leitud, et ettevõtlusõpe muudab isikuomadusi, kuid on leitud ka, et muutused on minimaalsed ja selget seost ei saa luua (Premand, et al. 2016). Sellest tulenevalt tekib küsimus, kas ettevõtlusõppega alustavad inimesed, kellel juba on ettevõtjale omased isikuomadused? Indiviidi oskustele antud hinnanguid käsitleb magistritöö autor aga järgnevas 2.2.3 peatükis, kus analüüsitava andmete alusel saab teha täpsemaid järeldusi siinkohal tekkinud küsimusega seoses.

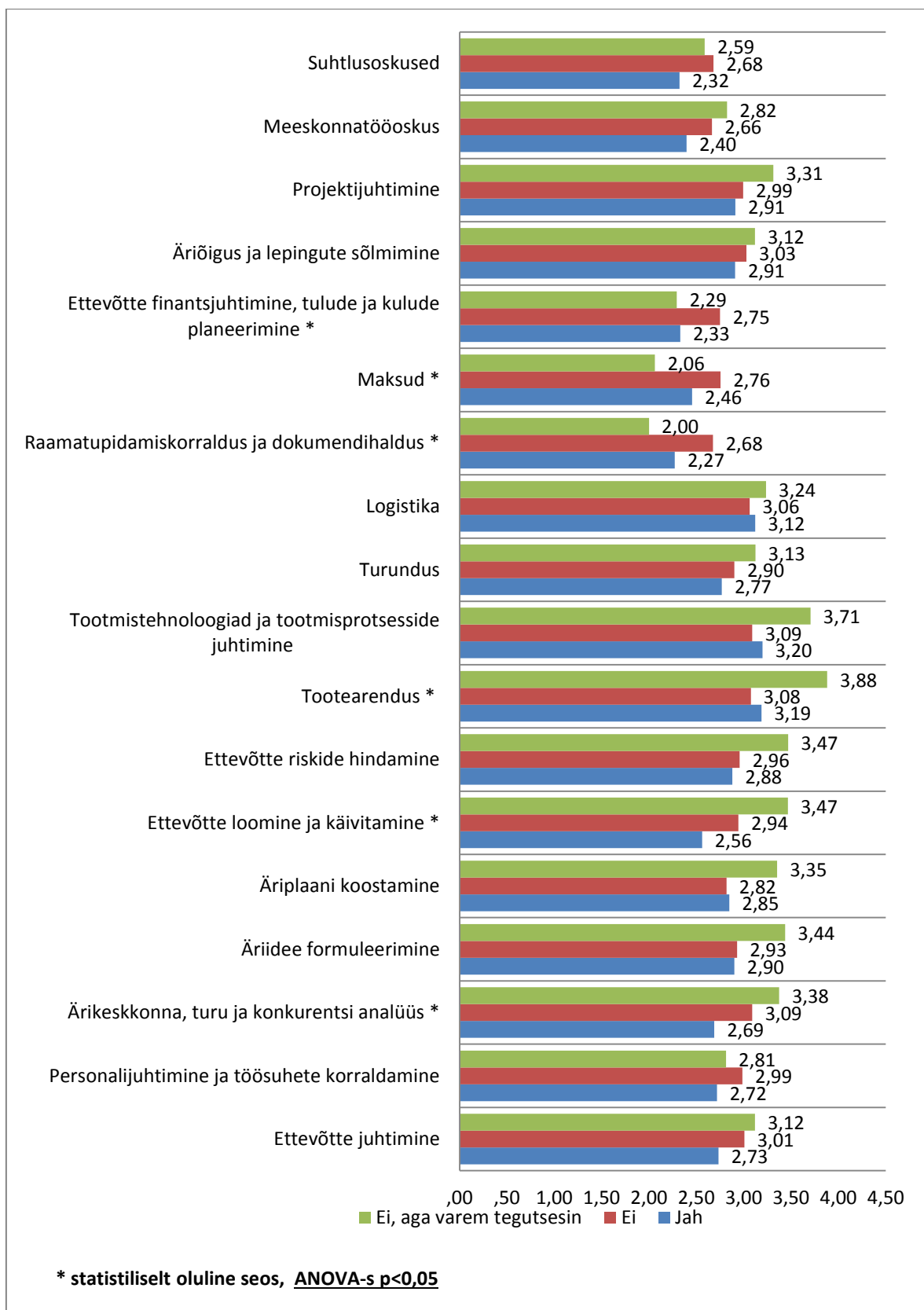

Joonis 19. Ettevõtlusalastest teadmistest vajakajäämisele antud keskmised hinnangud majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutidega kokku võrdluses (autori koostatud)

Kõige suuremaid vajakajäämisi hindavad majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased äriõiguse ja lepingute sõlmimise, tootearenduse, tootmistehnoloogiate ja tootmisprotsesside juhtimise ning logistika valdkonnas (joonis 19). Äriõiguse, tootearenduse, tootmistehnoloogiate ja tootmisprotsesside juhtimine ning logistika on spetsiifilisemad oskused, mida on võimalik õppida eraldi õppekaval ja isegi juhul, kui neid vähesel määral ettevõtlusõppekavadel õpetatakse, ei pruugi see olla piisav ja nii hindavad sellealaseid oskusi majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanud madalamalt, kui teisi teadmisi. Samuti annab see teada, et need on õppeained, millele ettevõtlusõppekavades peaks rohkem tähelepanu pöörama, neid vajadusel täiendama ja osakaalu õppekavas suurendama. Täpsemate põhjuste väljaselgitamiseks, mis just nendes teadmistes kõige suuremaid vajakajäämisi tuntakse, oleks vaja teha täiendavaid uuringuid, kus selgitataks välja, mida vilistlased ootaksid ettevõtlusõppekavades nende ainetega seoses. Kas õppekava alusel õpetatakse neid teadmisi liiga vähe, on need ained raskemini mõistetavad või on teadmiste vajakajäämistel mõni muu põhjus. Kuna käesolevas magistritöös kasutatavate andmete alusel edasist uuringut selles osas teha ei ole võimalik, siis jääks siinkohal tekkinud küsimus edasiste uuringute lahendamaks.

Järgnevalt hinnatakse ainult majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste vastuseid leidmaks seoseid ettevõtlustegevuse ja hinnangute vahel oma teadmistele. Statistiliselt olulised seosed on olemas kuue ettevõtlusalase oskuse ja teadmise hinnangu puhul- raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskuse, tootearenduse, ettevõtte loomise ja käivitamise, ärikeskkonna, turu ja konkurentsi analüüsi osas. (Joonis 20)

Joonis 20. Ettevõtlusalastest teadmistest vajakajäämisele antud keskmiste hinnangute seosed ettevõtlustegevusega majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas (autori koostatud)

Vaadeldes statistiliselt olulisi seoseid, on näha, et ettevõtlusega mittetegelejad hindavad oma vajakajäämisi ettevõtlusega tegelejate ja varem tegelenutega võrreldes kõrgemalt raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskusealaste teadmiste osas. Nende teadmiste vajakajäämine võib olla põhjuseks, miks ettevõtlusega ei julgeta alustada. Vilistlased, kes ettevõtlusega tegelevad või on varasemalt tegelenud, on nende oskuste vajakajäämist hinnanud madalamalt, ehk siis vastavalt 2,33, 2,46 ja 2,29 palliga, mille järgi nad pigem endal vajakajäämisi selles valdkonnas ei näe. Teistest suuremat vajakajäämist näevad ettevõtlusega mittetegelejad ka maksude ja raamatupidamiskorralduse ja dokumendihaldusega seotud teadmistes ja oskustes. Tootearendusega seotud oskuseid ja teadmisi hindavad kõige madalamalt ettevõtlusega varasemalt tegelenud vilistlased, kes nüüdseks on oma tegevuse lõpetanud. Sama tendents kehtib ka ettevõtte loomise ja käivitamisega ja ärikeskkonna, turu ja konkurentsi analüüsiga seotud teadmiste puhul.

Oma vajakajäämisi mingite teadmiste osas hindavad kõrgemalt varem ettevõtlusega tegelenud, kuid nüüdseks tegevuse lõpetanud vilistlased. Kõige suuremat vajakajäämist tuntakse tootearenduse ja tootmistehnoloogiate ja tootmisprotsesside juhtimise osas, kus hinnangud ettevõtlustegevuse lõpetanute seas on vastavalt 3,71 ja 3,88. (Joonis 20) siinkohal võib eeldada, et nende teadmiste puudumine võib olla ka üheks põhjuseks miks ettevõtlustegevusega lõpetatakse. Kuna nendes teadmistes hindasid majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased vajakajäämisi kõrgelt lisaks ka nii ettevõtlusega tegelejad kui ka mittetegelejaid, näitab see üldist vajakajäämist õppekavas nende õppeainete osas.

2.2.3. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hinnangud ülikoolis omandatud oskustele ja selle seos ettevõtlustegevusega

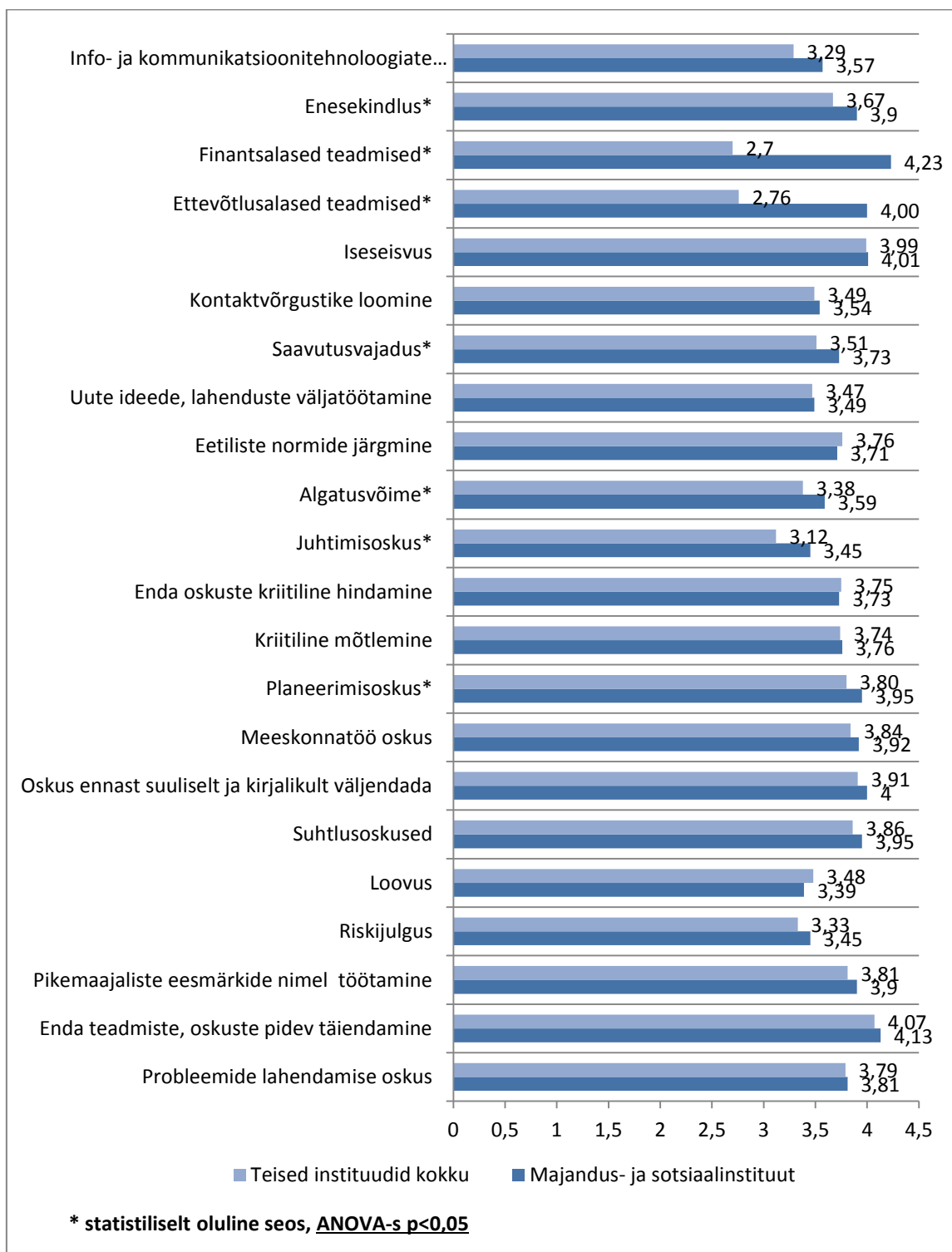
Vilistasuuringu küsitluses paluti vilistlastel hinnata, kuivõrd aitasid ülikooliõpingud kaasa nende oskuste, teadmiste tekkele. Küsitluses oli välja toodud 22- oskust, mida paluti hinnata 5-skaalal, kus oskuste teket ülikooliõpingute ajal sai hinnata 5-kindlasti jah, 4-pigem jah, 3-nii ja naa, 2- pigem ei, 1-kindlasti mitte. Skaala on tõusvas järjestuses, seega kõrgem keskmine hinne tähendab suuremat vajakajäämist ettevõtlusalases oskuses/teadmises. Esialgu analüüsitakse käesolevas peatükis keskmisi hinnanguid

majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide vahel, mille puhul tuuakse välja kõige suuremad erinevused kahe grupi vahel ja leitakse kõige madalamalt ja kõige kõrgemalt hinnatud oskused. Teiseks võrreldakse ainult majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste antud keskmisi hinnanguid nende ettevõtlustegevusega.

Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hinnangute võrdluses teiste instituutide vilistlaste omadega leiti statistiliselt olulisi seoseid kaheksa oskuse puhul. Nendeks oskusteks olid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaste kasutamisoskus, enesekindlus, finantsalased teadmised, ettevõtlusalased teadmised, saavutusvajadus, algatusvõime, juhtimisoskus ja planeerimisoskus. Kõikide nende oskuste puhul hindasid majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased ülikooliõpingute käigus tekkinud oskusi, teadmisi kõrgemalt kui teised instituudid. Kõige märgatavam vahe on aga finantsalaste ja ettevõtluslaste teadmiste puhul, kus tekib kõige suurem erinevus. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased on hinnanud nende teadmiste teket keskmiselt 4,23 ja 4,0 mis tähendab, et nad on nõus, et ülikooliõpingud aitasid kaasa finants ja ettevõtlusalaste teadmiste tekkele. Teised instituudid vastasid keskmiselt 2,7 ja 2,76, mis tähendab et nad pigem ei olnud nõus, et ülikooliõpingud aitasid kaasa nende teadmiste tekkele. Kuna need oskused olid ainukesed, mille puhul anti negatiivseid hinnanguid, tähendab see, et mittemajanduslikel erialadel ei aidata piisavalt kaasa ettevõtlus- ja finantsalaste teadmiste tekkele. Omaette küsimus on aga, kui oluline on mittemajanduslike erialade puhul nende oskuste ja teadmiste tekke arendamine. (Joonis 21)

Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased on kõrgemalt hinnanud ka enesekindluse teket, mis on üheks ettevõtjat iseloomustavaks tunnuseks. Seega võib öelda, et ettevõtlusõpingud aitavad kaasa enesekindluse kasvule ja on soosivad indiviidi ettevõtjaks kujunemisel. Samas teise enim ettevõtjat kirjeldava tunnuse, riskijulguse puhul ei ole olulist erinevust majanduseriala ja teiste erialade vilistlaste puhul ning ettevõtlusõpingud ei aita rohkem kaasa riskijulguse tekkele kui teised õpingud.

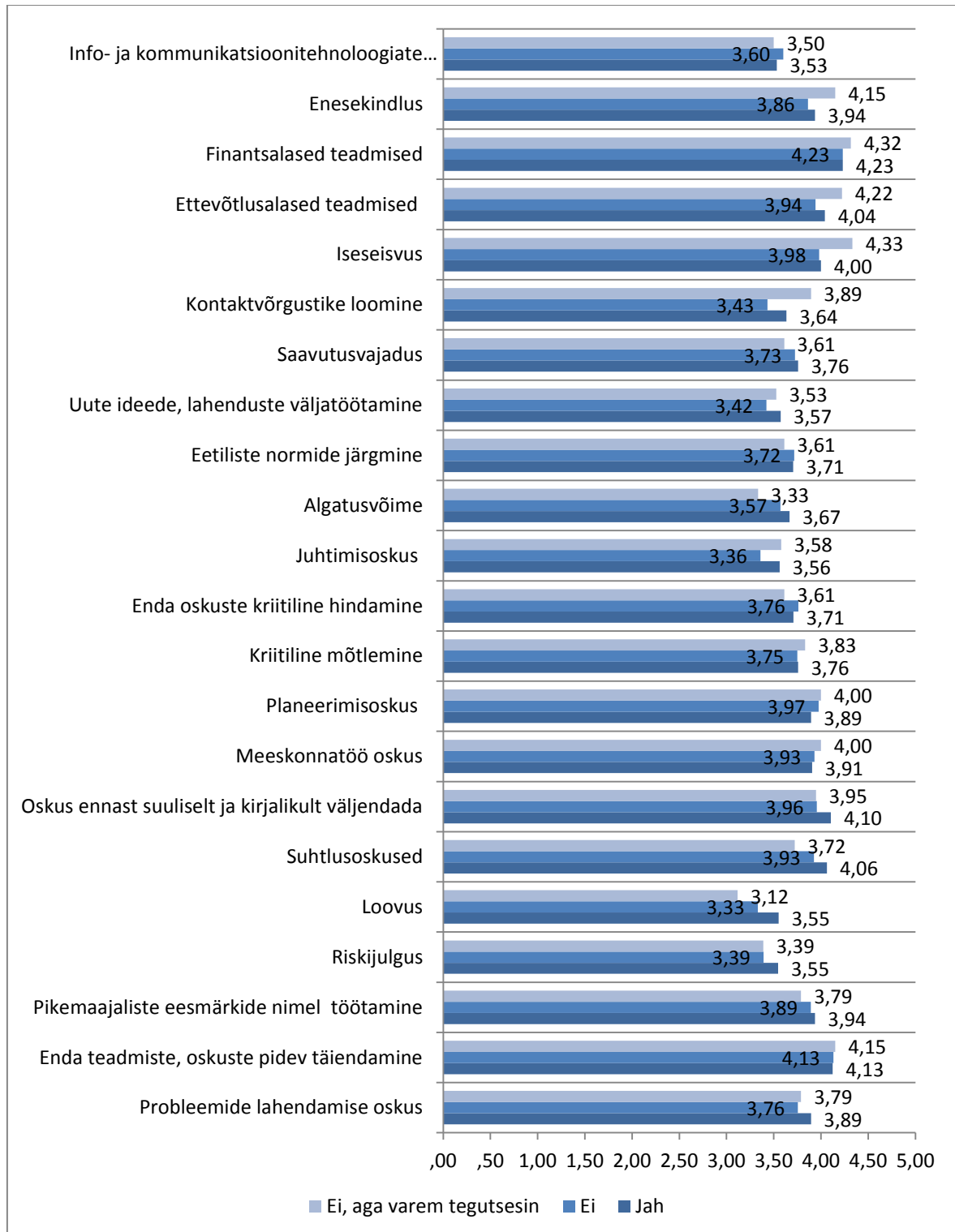
Üleüldiselt on vilistlased hinnanud positiivselt kõikide teadmiste ja oskuste teket ülikooliõpingute käigus. Kõige kõrgemalt mõlema grupi poolt on hinnatud iseseisvust, enda teadmiste ja oskuste pidevat täiendamist ning oskust ennast suuliselt ja kirjalikult väljendada.

Joonis 21. Ülikooliõpingute käigus ettevõtlusalaste oskuste tekkele antud keskmised hinnangud majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas (autori koostatud)

Analüüsides oskuste teket õpingute käigus ettevõtlustegevusega statistiliselt olulisi seoseid ei leitud. Nii ettevõtlusega tegelejad, mittetegelejad kui ka varem tegutsenud hindavad

ülikooliõpingute abi oskuste tekkele sarnaselt. Kõik hindavad oma ettevõtlusõpingute abi oma oskuste ja omaduste tekkel positiivselt. Kuna statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud siis kirjeldab seda osa paremini keskmised hinnangud, mida analüüsiti käesoleva peatüki esimeses pooles. (Joonis 22)

Joonis 22. Ülikooliõpingute käigus ettevõtlusalaste oskuste tekkele antud keskmiste hinnangute seosed ettevõtlustegevusega majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste seas (autori koostatud)

Kuna otseselt ei ole vilistlastelt küsitud, kuidas nad hindavad oskuseid sest küsimus on suunatud ettevõtlusõppe osale oskuste ja teadmiste tekke juures, ei saa järeldada, millised oskused ja teadmised on ettevõtlusega tegelejatele omased. Paremaid tulemusi annaksid küsitlused, kus vilistlased hindavad oma oskuseid enne ja peale õpinguid. Sellisel viisil saadaks teada, millised isikuomadused on omased ettevõtjatele ja milliste isikuomaduste arengut toetab ettevõtlusõpe. Seega jääb käesolev analüüs napiks isikuomaduste arengu hindamisel ettevõtjate puhul, et leida, millised isikuomadused on ettevõtjale omased. Siiski saab teha üldistavaid järeldusi ettevõtlusõppe seoses isikuomaduste arenguga. Kuna peaaegu kõikide oskuste tekke puhul hinnati ülikooliõpingute osa positiivselt nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul, selgub, et ettevõtlusõpingud ei oma suurt mõju isikuomaduste arengule, mis aitaksid kaasa ettevõtlusega tegelejate osakaalu suurenemisele. Leidmaks aga, kas ettevõtlusõppega alustavad inimesed, kellel on ettevõtjale omased omadused, on vaja teha täiendavaid küsitlusi.

KOKKUVÕTE

Ettevõtlus on oluline majanduskeskkonna mõjutaja ja samas ka mõjutuste saaja. Selle tõttu on oluline saada informatsiooni ettevõtlustegevuse kohta, hinnates ettevõtlustegevust läbi ettevõtlusaktiivsuse. Üheks ettevõtlust mõjutavaks teguriks on ettevõtlusõpe, mis peab samuti kohanduma muutuva keskkonnaga, ning seepärast on oluline uurida, kuidas täpsemalt ettevõtlusõpe soosib ettevõtlustegevust.

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsus ja selle seos ettevõtlusõpingutele antud hinnangutega. Eesmärgi saavutamiseks analüüsiti 2016. aasta vilistlasuuringu „Vilistlaste ettevõtlusuuring Eesti Maaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor näitel“ küsitluse tulemusi Eesti Maaülikooli lõpetanute osas. Magistritöö autor ei osalenu küsitluse läbiviimisel ja tegemist on sekundaarandmete edasitöötusega. Küsitluses osales 1457 Eesti Maaülikooli vilistlast, neist 345 olid majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanud.

Magistritöö koosneb kahest osast, teoreetilisest ja analüütilisest. Teoreetilises osas selgitatakse erinevate teoreetiliste allikate alusel välja ettevõtluse, ettevõtte, ettevõtja ja ettevõtlusaktiivsuse mõistete käsitus ja nende olulisus. Samuti seletatakse ettevõtlusõppe olemust, selles toimunud muutusi ja selle olulisust ettevõtluse mõjutajana. Empiirilises osas antakse ülevaade kasutatavatest andmetest ja valimist. Analüüsitakse majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste ettevõtlusaktiivsust, hinnanguid oma teadmiste vajakajäämistes ettevõtlustegevuse juures ja oskuste tekkimisel ülikooliõpingute käigus. Samuti leitakse kahe viimasega seoseid ettevõtlustegevuse juures.

Uuringu valimi käsitluses hinnatakse majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi haridustaseme, vanuselise ja soolise jagunemise, õpingute lõpetamise aasta, lõpetanute tegevusvaldkonna ja sissetuleku võrdluses teiste instituutidega. Järgnevalt antakse ülevaade analüüsi tulemustest, mis saadi empiirilises osas.

Majandus- ja sotsiaalinstituudi uuringus osalenute keskmine vanus oli 41,3 aastat, kõige noorem vastaja oli 23-aastane ja kõige vanem vastanu 77-aastane. Olulist erinevust nende näitajate vahel ei esinenud ja teiste instituutide puhul olid need näitajad peaaegu sama, vastavalt eelnevale 39,7, 22 ja 85 aastat. Soolises jaotuses oli näha suuremaid erinevusi majandus- ja sotsiaalinstituudi ja teiste instituutide võrdluses. Naiste osakaal majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulgas oli 77,5% ja meeste osakaal 22,5%. Teiste instituutide puhul oli meeste naiste osakaal peaaegu võrdne vastavalt siis 50,4% ja 49,6%.

Majandus- ja sotsiaalinstituudi lõpetanute hulgas on kõige rohkem juhi, tippspetsialisti ja tehniku või keskastme spetsialisti ametikohtadel ning ka ametnikuna töötavaid isikuid. Samas jääb teenindus- või müügitöötajana ning põllumajanduse, metsanduse, kalanduse oskustöötajate osakaal nende hulgas minimaalseks, eriti võrreldes teiste instituutidega. 78,9% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlastest töötab tertsiaarsektoris, vaid 7,9% primaar- ja 13,2% sekundaarsektoris. Teiste instituutide puhul on jaotus ühtlasem, kus ligikaudu pooled vilistlastest töötavad tertsiaarsektoris, ligi veerand primaar- ja teine veerand sekundaarsektoris. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste sissetulek kuus on suurem, kui teiste instituutide vilistlaste puhul ning nende hulgas on vähem inimesi, kellel sissetulek täielikult puudub.

Kõige suurem osakaal nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul on bakalaureuseõppe lõpetanute osas - majandus- ja sotsiaalinstituudil 61,3%, teiste instituutide puhul 51%. Magistriastme lõpetanute osa on majandus- ja sotsiaalinstituudis 37,5%, teiste instituutide puhul 35,8% . Suurim erinevus on integreeritud õppe osas, kus teiste instituutide puhul on selle õppeastme lõpetajaid vastanute seas 11,2% aga majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on neid vaid 0,3%. Doktoriõppe lõpetanuid on majandus- ja sotsiaalinstituudi ainult 0,9% ja teiste instituutides kokku 1,9%.

Ettevõtlusaktiivsuseksena vaadeldakse aga ettevõtjana tegutsemist ning ettevõtet ja ettevõtjat iseloomustavaid tunnuseid nagu ettevõtjaks hakkamise aeg ja vanus, ettevõtja sugu, ettevõtte vanus, töötajate arv, ettevõtlusvorm, ettevõtte tegevusvaldkond.

Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste hulgas on rohkem ettevõtlusega tegelevaid inimesi ning inimesi, kes varem on tegutsenud ettevõtjana, kuid nüüdseks on oma tegevuse lõpetanud. Üle poolte vilistlastest nii majandus- kui sotsiaalinstituudi (58%) kui ka teiste instituutide (64,2%) puhul ettevõtlusega ei tegele ega ole ka kunagi tegelenud.

Ettevõtlusega tegelejate osakaal on kõige suurem perioodil 1996-2005 lõpetanute hulgas, kus peaaegu pooled vilistlaste tegelevad ettevõtlusega. Perioodil 2011-2016 lõpetanutest ainult 28,3% majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlasi ja 20,7% teiste instituutide vilistlasi tegelevad ettevõtlusega. Varem lõpetanute hulgas on ka märgata, et rohkem on olnud neid, kes on ettevõtlusega tegelenud, kuid nüüdseks on selle tegevuse lõpetanud. Enamus vilistlasi on ettevõtlusega alustanud alles pärast õpinguid. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlaste puhul on enne lõpetamist ettevõtlusega alustanute osakaal suurem kui teiste instituutide puhul. Ligikaudu viiendik vilistlasi on ettevõtlusega alustanud ka juba enne lõpetamist. Lõpetamise aastal on ettevõtlusega alustanud alla 10% vilistlastest.

Ettevõtte alustatakse keskmiselt 33 aastasena ja selles osas statistilist erinevust ei leitud majandus- ja sotsiaalinstituudi ning teiste instituutide vilistlaste vahel. Majandus- ja sotsiaalinstituudi puhul on naisettevõtjate osakaal ligi kaks korda suurem, kui teistes instituutides ning naisettevõtjate osakaal on tõusvas trendis nii majandus- ja sotsiaalinstituudi kui ka teiste instituutide puhul.

Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased eelistavad ettevõtlusvormina osaühingut, kuigi ka teiste instituutide puhul on osaühinguid rohkem kui teisi ettevõtlusvorme, on teiste instituutide puhul rohkem FIE, MTÜ ja AS-i ettevõtlusvormi all tegutsejaid kui majandus- ja sotsiaalinstituudis. Majandus- ja sotsiaalinstituudis töötab peaaegu pooltel juhtudel 2-9 töötajat. Teiste instituutide puhul on peaaegu poole võrra rohkem üle 10 töötajaga ettevõtjaid. Ligi viiendikus ettevõtetes aga ei ole ühtegi töötajat. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased tegutsevad peamiselt (76,8%) tertsaar- ehk teenindussektoris. Teiste instituutide puhul on see näitaja peaaegu poole võrra väiksem (41,4%). Teiste instituutide puhul kerkib esile just primaarsektoris töötajate osakaal, kus neid protsendiliselt on 37,2%.

Majandus ja sotsiaalinstituudi vilistlased hindavad oma teadmiste vajakajäämisi ettevõtlus- ja tööalases tegevuses madalamalt kui teiste instituutide vilistlased ja seega omavad paremaid ettevõtlusalaseid teadmisi. Majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased, kes tegelevad ettevõtlusega, hindasid võrreldes nendega, kes ettevõtlusega ei tegele, kõrgemal oma teadmisi raamatupidamiskorralduse ja dokumendihalduse, maksude, ettevõtte finantsjuhtimise, tulude ja kulude planeerimisoskuse, ettevõtte loomise ja käivitamise, ärikeskkonna, turu ja konkurentsi analüüsi osas. Viimasele kahele teadmisele, lisaks

tootearendusele, hindasid vajakajäämist kõige kõrgemalt aga need vilistlased, kes on ettevõtlusega tegelenud, kuid nüüdseks oma tegevuse lõpetanud.

Hinnangutel oskuste tekkele ülikooliõpingute käigus majandus- ja sotsiaal instituudi võrdluses teiste instituutide esines statistiliselt oluline vahe kaheksa oskuse puhul. Nendeks oskusteks olid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamisoskus, enesekindlus, finantsalased teadmised, ettevõtlusalased teadmised, saavutusvajadus, algatusvõime, juhtimisoskus ja planeerimisoskus. Kõikide nende oskuste puhul hindasid majandus- ja sotsiaalinstituudi vilistlased oskuste teket ülikooliõpingute käigus kõrgemalt kui teste instituutide vilistlased. Finantsalaste ja ettevõtlusalaste teadmiste puhul olid hinnangud teiste instituutide vilistlaste poolt negatiivsed ja leiti, et ülikooliõpingud ei aidanud kaasa nende teadmiste tekkele. Hinnangute seoses ettevõtlustegevusega olulisi erinevusi ei leitud ja seega ei ole oskuste teke ülikooliõpingute ajal seotud ettevõtlustegevusega.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Başçı, E. S., R. M. Alkan.** (2015). *Entrepreneurship Education at Universities: Suggestion for A Model Using Financial Support*. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol 195, pp. 856-861. [WWW] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815038434> (28.04.2018).
- Ahmad, N., A. Hoffman.** (2007). *A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship*. Organisation for Economic Co-operation and Development. [WWW] <https://search.oecd.org/sdd/business-stats/39629644.pdf> (18.04.2018).
- Ambad, S. N.A.A., D. H.D.A. Damit.** (2016). *Determinants of Entrepreneurial Intention among Undergraduate Students in Malaysia*. Procedia - Economics and Finance, Vol 37, pp. 108-114. [WWW] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567116301009> (01.04.2018).
- Baron, R., Shane, S.** (2007). *Entrepreneurship: A Process Perspective*. Mason: South-Western. 476 pp.
- Baručić, A., B. Umihanić.** (2016). *Entrepreneurship Education as a Factor of Entrepreneurial Opportunity Recognition for Starting a New Business*. Management, Vol 21, pp. 27-44. [WWW] <https://moj.efst.hr/management/Vol21No2-2016/2-Umihanic%20Barucic.pdf> (01.04.2018).
- Bilic, I., Prka, A., & Vidovic, G.** (2011). *How does education influence entrepreneurship orientation? Case study of Croatia*. Management, Vol 16, pp. 115-128. [WWW] <http://hrcak.srce.hr/69394> (01.04.2018).
- Bruyat, C., Julien, P.** (2001). *Defining the Field of Research in Entrepreneurship*. Journal of Business Venturing, Vol 16, pp. 165-180. [WWW] [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(99\)00043-9](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(99)00043-9) (01.04.2018).
- Čapiene, A., A. Ragauskaitė.** (2017). *Entrepreneurship Education at University: Innovative Models and Current Trends*. Research for Rural Development, Vol2, pp. 284-290. [WWW] http://www2.llu.lv/research_conf/proceedings2017_vol_2/docs/LatviaResRuralDev_23rd_2017_vol2-284-291.pdf (01.04.2018).

- Crecente-Romero, F., M. Gimenez-Baldazo, L. F. Rivera-Galicia.** (2018) *Can entrepreneurship channel overqualification in young university graduates in the European Union?* Journal of Business Research, online, pp. 1-6. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.01.056> (01.04.2018).
- Davidsson, P.** (2004) *Researching Entrepreneurship*. New York: Springer Verlag. 218 pp.
- Din, B. H., A. R. Anuar, M. Usman.** (2016) *The Effectiveness of the Entrepreneurship Education Program in Upgrading Entrepreneurial Skills among University Students*. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol 224, pp. 117-123. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.413> (05.04.2018).
- Edukas väikeettevõtlus ääremaal** (2006). Ettevõtluse käsiraamat. Kuressaare: Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare Kolledž. 178 lk.
- Estrada de la Cruz, M., A. J. Verdu Jover, J. M. Gomez Gras.** (2018) *Influence of the entrepreneur's social identity on business performance through effectuation*. European Research on Management and Business Economics, Vol 24, pp. 90-96. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.iemeen.2017.11.003> (05.04.2018).
- Ettevõtlusõppe programm Edu & Tegu. 2016. [WWW] <http://xn--ettevtluspe-jfbe.ee/programmist/> (23. 04 2018).
- Gartner, W. B.** (1990). *What are we talking about when we talk about entrepreneurship?* Journal of Business Venturing, Vol 5, pp. 15-28. [WWW] [https://doi.org/10.1016/0883-9026\(90\)90023-M](https://doi.org/10.1016/0883-9026(90)90023-M) (23. 04 2018).
- Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014 Eesti raport.** (2015) Eesti Arengufond. 80 lk. [WWW] http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2015/11/GEM_2014_Eesti1.pdf
- Guerrero, M., D. Urbano, J. A. Cunningham, E. Gajon.** (2017). *Determinants of Graduates' Start-Ups Creation across a Multi-Campus Entrepreneurial University: The Case of Monterrey Institute of Technology and Higher Education*. Journal of Small Business Management, Vol 5, pp. 1-29. [WWW] <https://doi.org/10.1111/jsbm.12366> (23. 04 2018).
- Kiisk, T.** (2015). *Ettevõtlusaktiivsus Lõuna-Eesti valdades aastatel 2005–2012*. (Bakalaureusetöö). Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Tartu. [WWW] <https://dspace.emu.ee/xmlui/handle/10492/2183> (23. 04 2018).

- Kirkwood, J., Dwyer, K., Gray, B.** (2014) *Students' reflections on the value of an entrepreneurship education*. The International Journal of Management Education Vol 12, pp. 307-316. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2014.07.005> (01.04.2018).
- Kuratko, F. D.**, (2005) *The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends and Challenges*. Entrepreneurship Theory and Practice, Vol 29, pp. 577-595. [WWW] <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1540-6520.2005.00099.x> (01.04.2018).
- Kwong, C., Thompson, P.** (2016) *The When and Why: Students Entrepreneurial Aspirations*. Journal of Small Business Management. Vol 54, pp 299-318. [WWW] <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jsbm.12146> (01.04.2018).
- Käibemaksuseadus. (vastu võetud 10.12.2003, muudetud, täiendatud, viimati jõustunud 01.01.2004). – Riigi Teataja [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012017> (18.04.2018).
- Küttim, M., M. Kallaste, U. Venesaar, A. Kiis.** (2014). *Entrepreneurship education at university level and students' entrepreneurial intentions*. Procedia - Social and Behavioural Sciences. Vol 110, pp 658-668. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.910> (15.04.2018).
- Meyer, N., D. Meyer.** (2017). *An Econometric Analysis of Entrepreneurial Activity, Economic Growth and Employment: The Case of the BRICS countries*. International Journal of Economic Perspective. Vol , pp. 429-441. [WWW] [https://www.researchgate.net/publication/314152217 Does Entrepreneurship Drive Economic Growth Evidence from the BRICS](https://www.researchgate.net/publication/314152217_Does_Entrepreneurship_Drive_Economic_Growth_Evidence_from_the_BRICS) (15.04.2018).
- Potishuk, V., J. Kratzer.** (2017). *Factors Affecting Entrepreneurial Intentions and Entrepreneurial Attitudes in Higher Education*. Journal of Entrepreneurship Education, Vol 20, pp. 25-44. [WWW] <https://www.abacademies.org/articles/factors-affecting-entrepreneurial-intentions-and-entrepreneurial-attitudes-in-higher-education-1528-2651-20-1-102.pdf> (15.04.2018).
- Premand, P., S. Brodmann, R. Almeida, R. Grun, M. Barouni.** (2016). *Entrepreneurship Education and Entry into Self-Employment Among University Graduates*. World Development. Vol 77, pp. 311-327. [WWW] <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.08.028> (15.04.2018).
- Pöder, A., K. Vahejõe, H. Luik, J. Janson, K. Turmann, A. Pärle.** (2016) *Vilistlaste ettevõtlusuuring Eesti Maaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor näitel*. Uuringu lõpparuanne, Tartu.

- Rootalu, K.** (2014) *Risttabel ehk kahemõõtmeline sagedustabel*. [WWW] <https://sisu.ut.ee/samm/risttabelid-ja-seosekordajad> (05.05.2018)
- Siimon, A., M. Kaseorg.** (2008). *Ettevõtlusaktiivsus ja selle arendamise võimalised Eestis*. Eesti majanduspoliitilised väitlused, 16. 219-235 lk-d.
- Sobel, R. S.** (2008). *Entrepreneurship - The concise encyclopedia of economics*. [WWW] <http://www.econlib.org/library/Enc/Entrepreneurship.html>. (01.04.2018).
- Szerb, L.** (2003). *The Changing Role of Entrepreneur and Entrepreneurship in Network Organisations*. Knowledge Transfer, Small and Medium-Sized Enterprises, and Regional Development in Hungary. Pp. 81-95. [WWW] https://www.researchgate.net/publication/259532002_The_Changing_Role_of_Entrepreneurship_in_Network_Organization (15.04.2018)
- Zeiger, P.** (2013). *Ettevõtlus. Vajalikke teadmisi ettevõtlusest*. [WWW] <http://ettevotlusope.weebly.com/> (24.04.2018).
- Torokoff-Engelbrecht, M., E. Titov.** (2013). *Ettevõtluspedagoogika*. Ettevõtlusõpe kõrgkoolis, – toim. J. Kiili. Tallinn: Sihtasutus Archimedes, 2013. 68 lk. [WWW] <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/119768> (24.04.2018).
- Tulumaksuseadus. (vastu võetud 15.12.1999, viimati jõustunud 01.01.2000). – *Riigi Teataja* [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/119112010007> (11.04.2018).
- Welsh, D. H.B., W. L. Tullar, H. Nemati.** (2016). *Entrepreneurship education: Process, method or both?* Journal of Innovation & Knowledge. Vol 1, pp. 125-132. [WWW] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444569X1600007X> (11.04.2018).
- Venesaar, U., S. Liiv, I. Liiv.** (2006) *Ettevõtlusalane kompetentsus ja ettevõtja sikuomadused: analüüs üliõpilaste enesehinnangu alusel*. Tallinn: Eesti Majandusteaduse Selts. 1-14 lk. [WWW] http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2006/4_Ettevotlus/Urve_Venesaar.pdf (11.04.2018).
- Äriseadustik. (vastu võetud 15.02.1995, viimati jõustunud 01.09.1995). – *Riigi Teataja* [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122010019> (01.05.2018).

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, _____,
(*autori nimi*)
sünniaeg _____,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

_____
_____
_____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on _____,
(*juhendaja(te) nimi*)

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
(*allkiri*)

Tartu, _____
(*kuupäev*)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

_____
(*juhendaja nimi ja allkiri*)

_____
(*kuupäev*)

_____
(*juhendaja nimi ja allkiri*)

_____
(*kuupäev*)